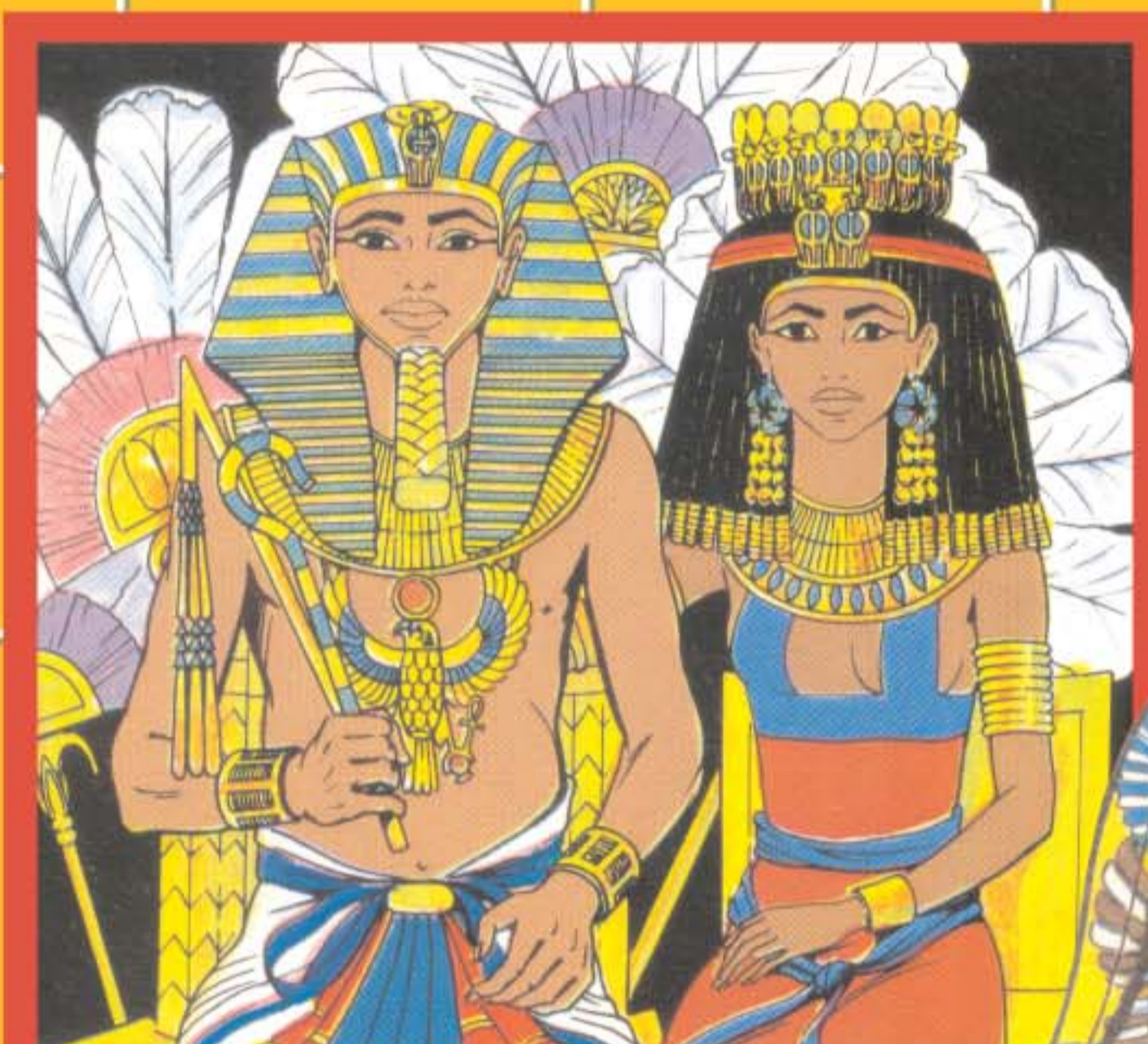
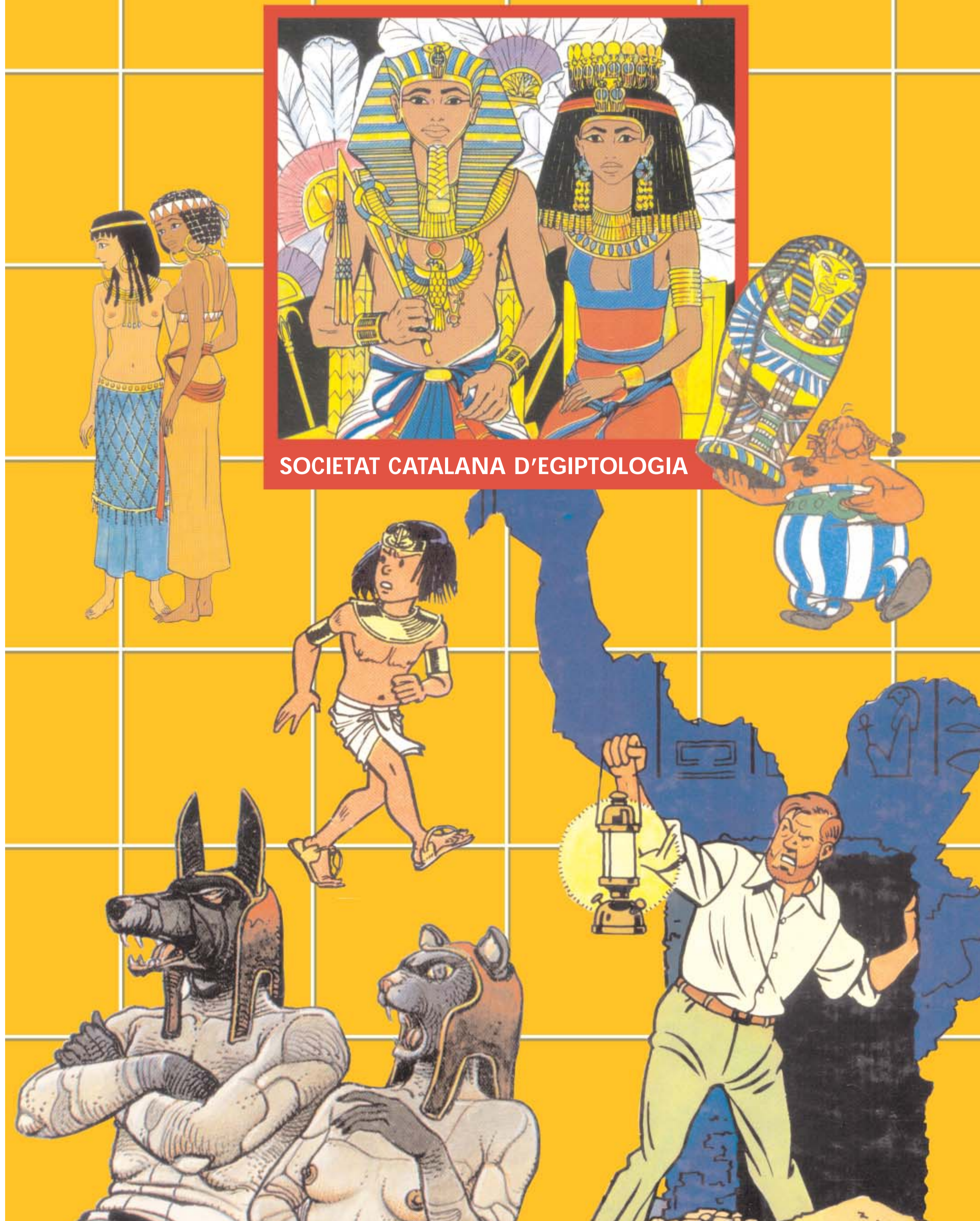

TEBEOS DE L'ANTIC EGIPTE

EL MÓN DE L'EGIPTE FARAÒNIC A TRAVÉS DELS CÒMICS

SOCIETAT CATALANA D'EGIPTOLOGIA

Tebeos de l'Antic Egipte

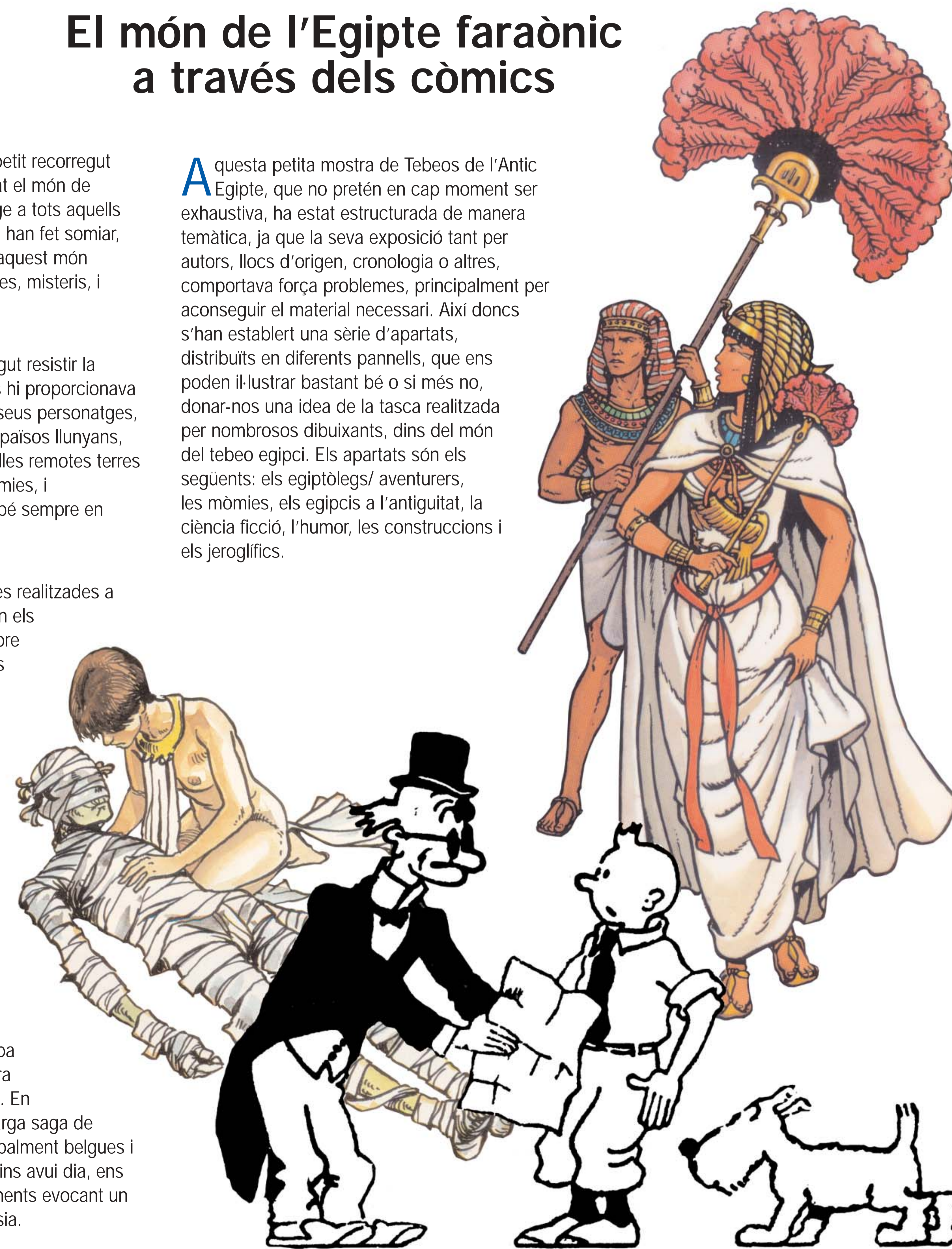
El món de l'Egipte faraònic a través dels còmics

Aquesta mostra vol ser un petit recorregut pels tebeos que han tractat el món de l'Egipte faraònic i un homenatge a tots aquells guionistes i dibuixants que ens han fet somiar, des de la nostra infantesa, en aquest món històric/imaginari ple d'aventures, misteris, i vestigis del passat.

Molts dibuixants no han pogut resistir la màgia i la fantasia que els hi proporcionava l'antic Egipte i han fet que els seus personatges, herois de moltes aventures en països llunyans, fessin una passejada per aquelles remotes terres per descobrir-nos tombes, mòmies, i malediccions, de les que gairebé sempre en sortiren vencedors.

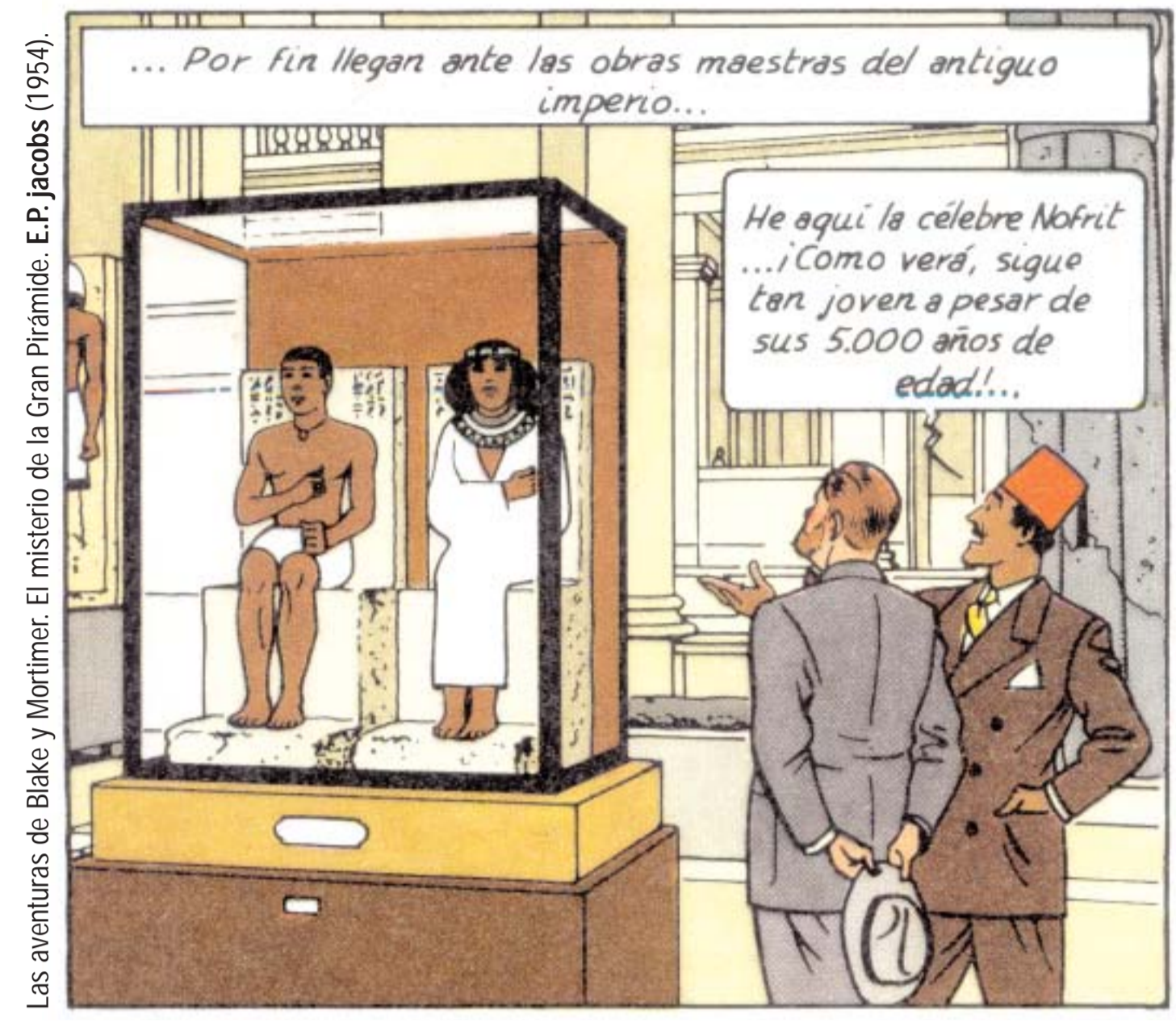
Després d'algunes historietes realitzades a principis del segle passat on els seus autors situen, –però sempre de manera esporàdica–, alguns dels seus personatges dins del món "egipci" amb faraons, mòmies, cocodrils, piràmides, temples, etc., no va ser, però, fins que el conegut dibuixant belga Georges Rémi, més conegut com Hergé (transcripció fonètica de les seves inicials invertides R.G.), en que l'any 1934 va fer que el seu popular **Tintin "reportero en oriente"**, acompanyat del professor Filemó Sicló, descobris la tomba del faraó Kih-Oskh en l'aventura titulada *Los cigarros del faraón*. En aquest moment, s'inicià una llarga saga de grans autors de còmics, principalment belgues i francesos, que des de llavors fins avui dia, ens han fet passar tants bons moments evocant un Egipte ple d'imaginació i fantasia.

Aquesta petita mostra de Tebeos de l'Antic Egipte, que no pretén en cap moment ser exhaustiva, ha estat estructurada de manera temàtica, ja que la seva exposició tant per autors, llocs d'origen, cronologia o altres, comportava força problemes, principalment per aconseguir el material necessari. Així doncs s'han establert una sèrie d'apartats, distribuïts en diferents pannels, que ens poden il·lustrar bastant bé o si més no, donar-nos una idea de la tasca realitzada per nombrosos dibuixants, dins del món del tebeo egipci. Els apartats són els següents: els egipòlegs/ aventurers, les mòmies, els egipcis a l'antiguitat, la ciència ficció, l'humor, les construccions i els jeroglífics.

Egiptòlegs en acció

En aquests cent anys de la història dels tebeos, molts són els personatges que s'han endinsat en els misteris que ens proporciona l'antic Egipte i en nombroses aventures lligades al món de l'arqueologia, principalment a conseqüència del ressò del descobriment de la tomba de Tutankhamon i després seguint les influències de la literatura i el cinema amb la coneguda pel·lícula de la Universal *La mòmia*, i de les seves seqüeles. El protagonista, generalment un arqueòleg/aventurer, amant de l'acció i vist sota una òptica romàntica, va a la recerca de les obres d'art perdudes, per encàrrec d'algun conegut museu, on sempre serà atacat bé per una maledicció o bé pels "dolents" que treballen en benefici propi o per aprofitar-se dels poders màgics que té l'objecte d'art en qüestió. Un d'aquests exponents es el primer volum de *Las aventuras del joven Indiana Jones*, on d'alguna manera retrata la visió dels arqueòlegs de principis del segle passat.

Las aventuras de Blake y Mortimer. El misterio de la Gran Pirámide. E.P. Jacobs (1954).

Vint-i-cinc anys més tard el dibuixant francès Dominique Hé, seguint els passos de Jacobs crea dos nous àlbums: *El halcón de Mu* i *El enigma de la Atlántida*. Hé, considerat també com un dels dibuixants creadors de l'anomenada "línia clara" recrea una ambientació fidel de l'Egipte actual, amb nombroses representacions dels monuments antics que hi apareixen, tractats amb una cura excepcional: les piràmides de Guiza i Saqqara, l'interior de la piràmide de Pepi I, els temples de Luxor i Karnak, etc. Fins hi tot, fa que el professor Herbert, un personatge de ficció ens recordi físicament a l'eminent egiptòleg francès Jean Leclant, aquell però, amb barba i bigoti.

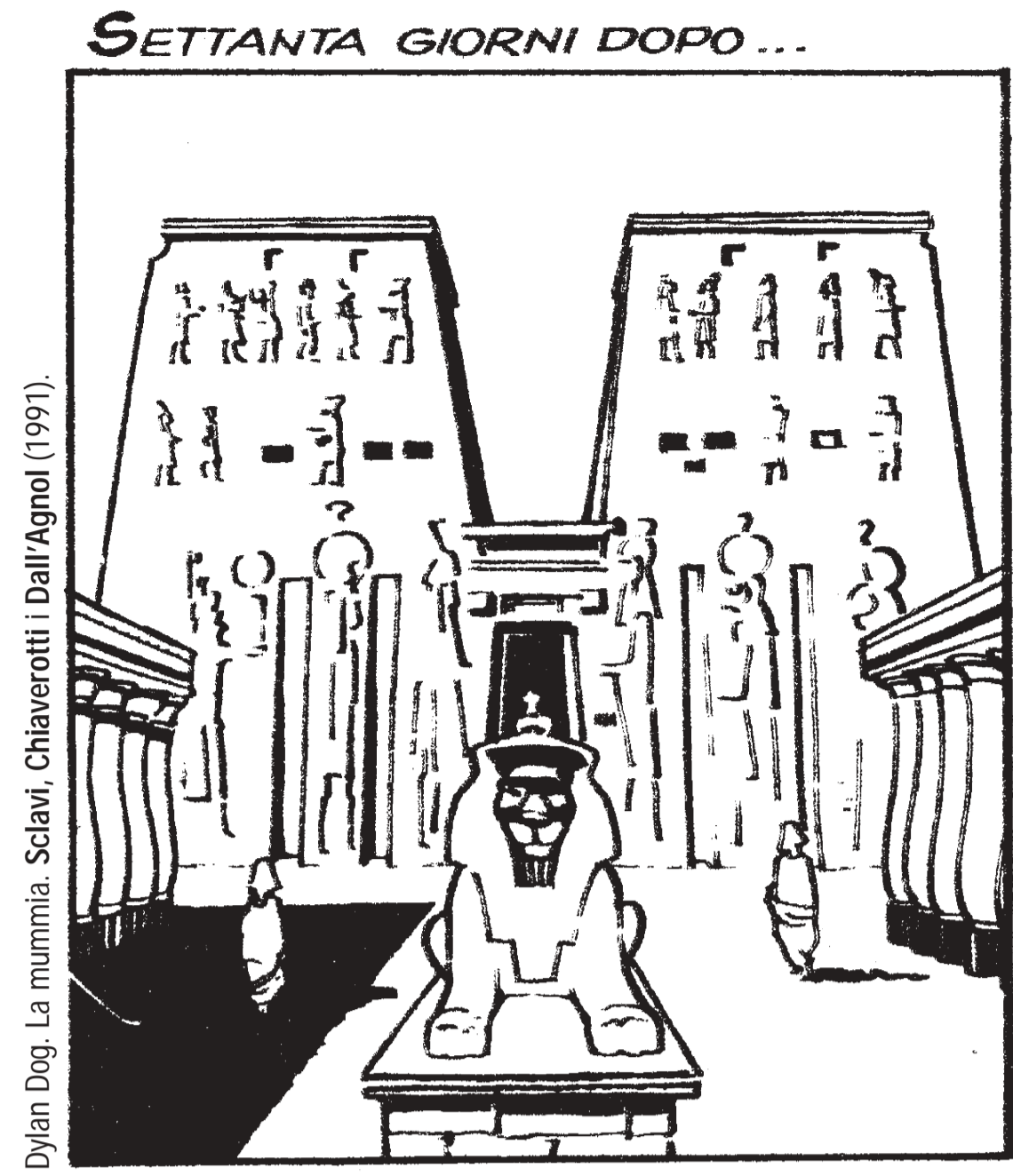

El halcón de Mu. D. Hé (1980).

Tintin. Els cigars del faraó. Hergé (1955).

Com a continuador de l'escola belga i antic col·laborador d'Hergé, Edgard P. Jacobs, va crear a l'any 1954 dins de les aventures de **Blake i Mortimer**, *El misterio de la gran pirámide* i posteriorment la segona part *La cámara de Horus*. E.P. Jacobs, que no va poder viatjar mai a Egipte, es va valer de nombroses imatges i fotografies per documentar-se i il·lustrar aquests dos volums, considerats com uns dels millors. Realitzats amb una meticulositat fora del normal, va ser fins hi tot homenatjat pel propi Hergé, en la segona edició de les aventures de **Tintin**, *Els cigars del faraó*, que va fer en color l'any 1955, on s'hi veuen, tant a la portada com en la primera vinyeta de la pàgina 8, els sarcòfags alineats a la paret amb els egiptòlegs momificats, on s'hi pot llegir en un d'ells el nom de: "E. P. Jacobini", en clara al·lusió a E.P. Jacobs.

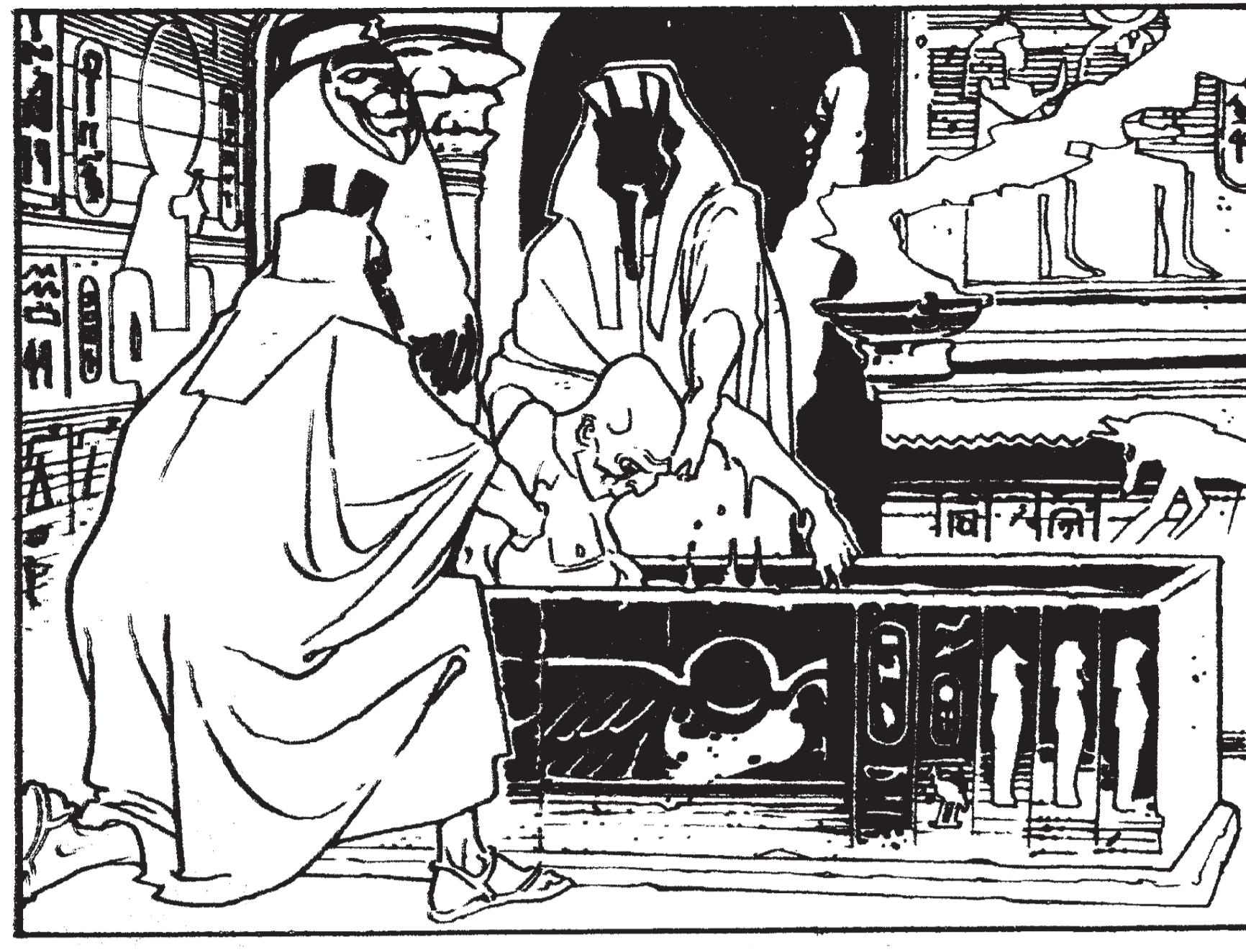
Dylan Dog. La mummia. Scavi, Chiaverotti i Dall'Agnol (1991).

Itàlia on la producció de tebeos ha estat sempre molt important, hi ha nombrosos guionistes i dibuixants que han tractat el tema egipci, com per exemple: **Virus il mago della foresta morta**, dibuixat per W. Molino l'any 1946, on un científic boig fa revivre una antiga mòmia. De tots però hi ha un personatge, del

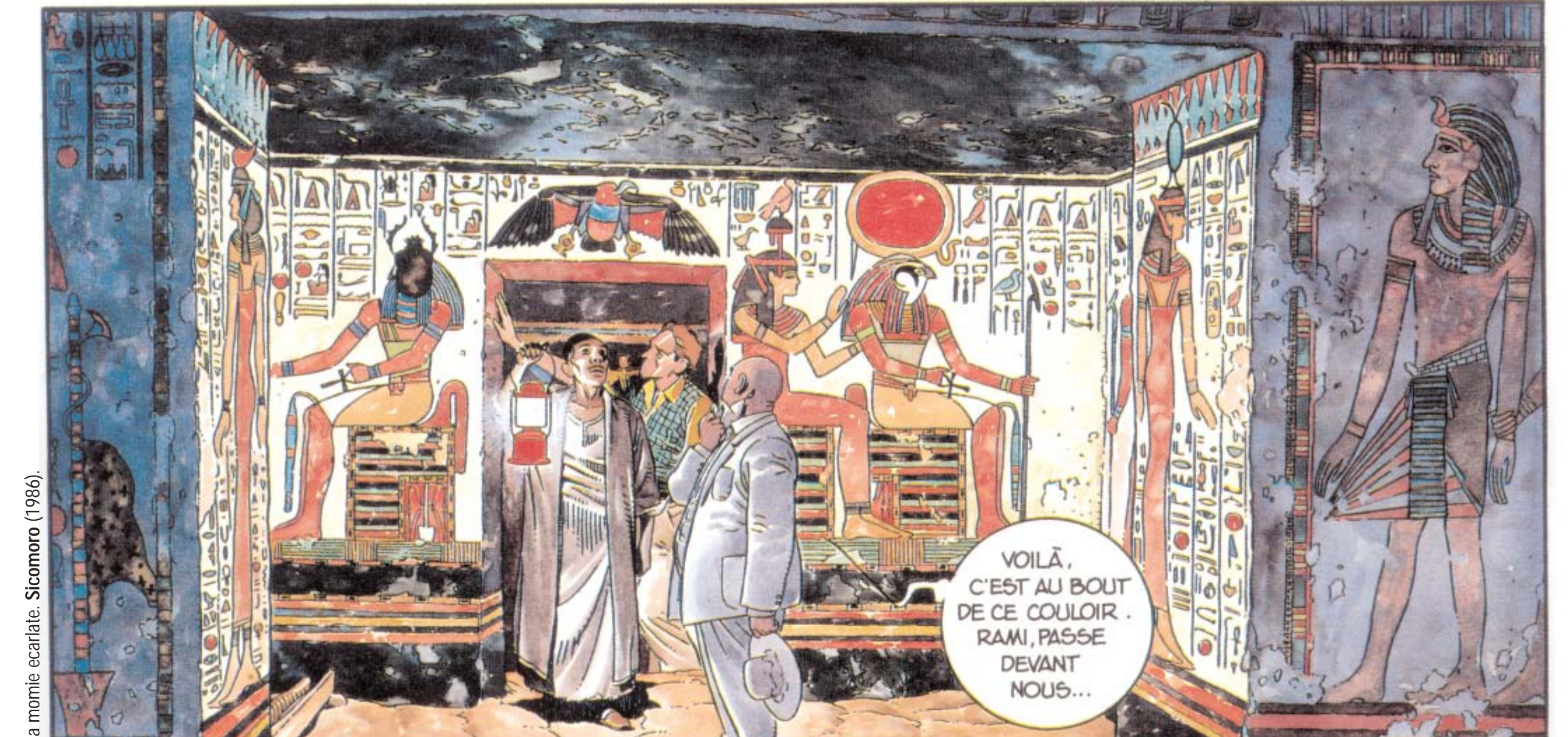
Profanadores de tumbas. E. Sio (1977).

que actualment encara s'estan reeditant les seves aventures amb molt d'èxit per part dels adolescents, anomenat **Dylan Dog** "L'indagatore dell'incubo", realitzat amb gran mestria per Dall'Agnol, amb guions de T. Scavi i C. Chiaverotti, que en el seu número 55 anomenat *La mummia*, ens il·lustra, a l'inici de l'aventura, sobre la momificació a l'antic Egipte, per continuar després en l'època actual en la que s'enfronta al mite de la mòmia, on hi apareixen escenes molt realistes d'algunes de les sales del Museu Egipci de Torí.

Sickles y Toth. Trece faros al Mediterráneo. J. Espallardo (1987).

En el nostre país, encara que no hi ha tanta tradició egiptològica com a França o Itàlia, també alguns personatges de tebeos s'han endinsat de manera esporàdica, en el món dels aventurers per les terres d'Egipte, com ara el conegut detectiu **Roberto Alcázar** i el seu inseparable company **Pedrin**, creats pel dibuixant E. Vañó. També Enric Sió recrea en la seva aventura egípcia *Profanadores de tumbas*, ambientada en la tomba de Tutankhamon, on la companya del protagonista es col·loca la màscara d'or al damunt, per veure quina sensació dona!. Un altre dibuixant espanyol J. Espallardo, situa els seus herois **Sickles y Toth** en l'àlbum *13 faros al Mediterráneo* per les terres egípcies, on s'han traslladat per rodar-hi una pel·lícula. Espallardo, que al igual que Jacobs no havia visitat mai Egipte, fa una recreació "fotogràfica" molt acurada dels diferents monuments, tant actuals com de l'antiguitat, sempre ambientats en els anys vint en que es desenvolupa l'acció: la ciutat dels morts d'El Caire, la zona de Guiza, el temple de Luxor, Deir el-Bahari, etc.

La momie écarlate. Sicomoro (1986).

Hi ha molts altres dibuixants que han volgut representar l'esperit que evoca l'Egipte misteriós i aventurer en els seus personatges, sobretot els que es publiquen en les nombroses revistes americanes de terror, a vegades dibuixades sense gaire qualitat, on no han pogut escapar a la temptació de seguir els passos del reporter **Tintin** i el professor Cicló i "descobrir" una tomba egípcia inviolada, encara que en aquests casos, el que hi trobaran els hi farà canviar la seva vida per sempre.

El joven Indiana Jones. Egipcio Mayo de 1908. D. Barry (1992).

La maledicció de les mòmies

Molt lligat a l'apartat: "Egiptòlegs en acció" ens trobem de sobte amb les mòmies rancunioses i venjatives, pocs són els egiptòlegs/aventurers que no patiran les antigues i ancestrals malediccions per haver profanat la tomba recentment descoberta d'algun sacerdot, faraó o princesa de torn. Seguint les influències de la literatura i del cinema, i sobretot prenent com a model la pel·lícula de Karl Freund, *La mòmia*, que va protagonitzar admirablement Boris Karloff l'any 1932, els guionistes i dibuixants de còmics, s'han esplaiat, dins de les seves històries, en tot tipus de mòmies, des de les malvades, sinistres i assassines fins a les romàntiques, benefactores i còmiques, incloent-hi també les falses-mòmies.

En el nostre país des dels primers tebeos populars, ha aparegut esporàdicament aquest personatge, encara que molt sovint no es tractava d'una autèntica mòmia sinó d'algun personatge sinistre, que disfressat amagava la seva identitat per fer el mal. Això es pot veure, per exemple, en una de les vàries aventures protagonitzades per **El Jabato** i els seus companys per terres egípcies, com per exemple, *¡La amenaza de la momia!* amb guió de Victor Mora i dibuixada per

El Jabato. ¡La amenaza de la momia!. Mora i Darnis (1960).

Inspector Dan. Tráfico macabro. Giner (1949).

Francesc Darnis. Un altre cas és el de l'**Inspector Dan** en *Tráfico macabro*, creat per E. Giner, en què uns traficants de drogues utilitzen les benes de les mòmies, per introduir-les d'amagat en diferents països. Tampoc hi podia mancar l'heroi dibuixat per E. Vaño protagonista d'infinat d'aventures per més de 30 anys, **Roberto Alcázar** i el seu inefable **Pedrin**, de tenir algun que altre ensurt amb les mòmies de rigor.

Roberto Alcázar y Pedrin. Una aventura en Egipto. Puerto i Vaño (1977).

En els tebeos dels EE.UU., moltes vegades mancats d'una mínima qualitat, gairebé sempre hi trobem el personatge de la mòmia. Darrerament, no obstant, s'han editat varies sèries interessants, com per exemple: *The mummy, or Ramesses the damned*, editada entre els anys 1991 i 1992 amb un total de dotze números i basada en la novel·la de Ann Rice amb guió de F. Perozich i dibuixos molt acurats de J. Mooney i Mark Menéndez, on s'hi poden observar multitud d'objectes dibuixats a partir de les peces de l'Egipte antic existents en els museus americans.

The mummy. Jolley, Harris i Hollingsworth (1993).

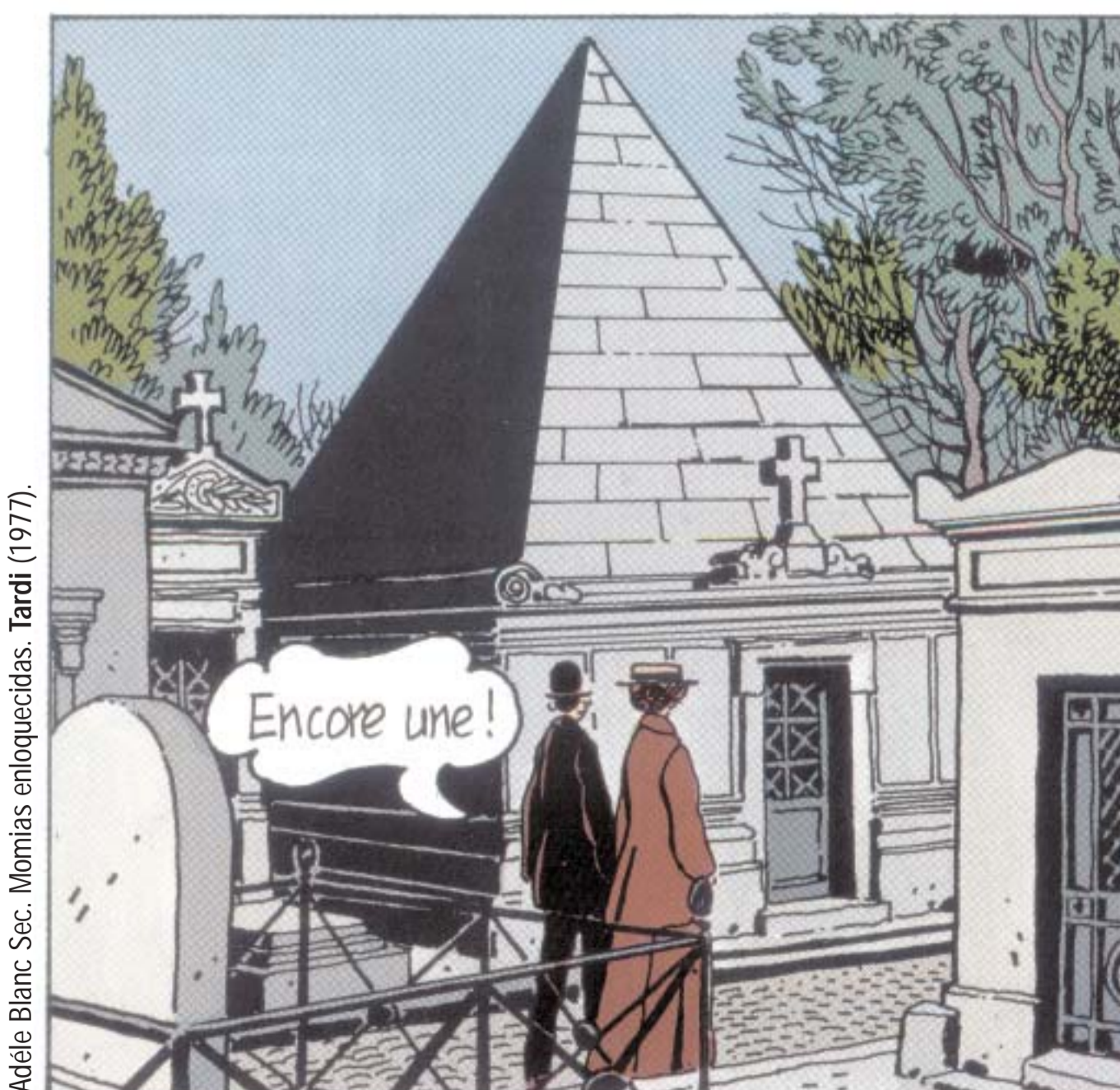
The Mummy or Ramesses the damned. Perozich, Mooney i Menéndez (1991).

Egyptian graffiti. Sine i Bissette (1979).

Un altre còmic molt interessant realitzat l'any 1993, és una versió feta a partir de la coneguda pel·lícula protagonitzada per Karloff, *The mummy*, amb guió de D. Jolley i dibuixos de T. Harris i M. Hollingsworth. Vint anys abans l'editorial americana Marvel Comics, seguint amb la seva línia de superherois plens de contradiccions, dobles personalitats i nombrosos conflictes interns, va crear la sèrie *The living mummy*, on el protagonista, un rei egipci anomenat **N'Kantu**, que havia estat enterrat viu, arriba fins a la nostra època on lluita desesperadament contra el mal que li obliguen a fer uns sers malèfics vinguts del passat.

Tant a Bèlgica com a França el personatge de la mòmia també apareix en nombroses sèries, una de les més originals es possiblement la dibuixada l'any 1977 per J. Tardi dins de les aventures d'**Adèle Blanc-Sec** titulada *Momias enloquecidas*, que es desenvolupa a París poc abans de la Primera Guerra Mundial i en la que

totes les mòmies del Louvre, i principalment una que té la protagonista a casa seva, s'escapen del museu per retornar a la seva estimada terra d'Egipte. Un detall interessant en aquest àlbum de Tardi, és la recreació "fotogràfica" del conegut cementiri parisenc de Père-Lachaise, on la

Adèle Blanc-Sec. Momias enloquecidas. Tardi (1977).

Xena: Warrior Princess. Slave. Wagner, Chin, Hlinski, Neves, Deodato i Wang (2000).

protagonista, **Adèle Blanc-Sec**, de nit i acompanyada per Felicien Mouginot va a la recerca d'una de les nombroses tombes d'estil egipci, amb forma de piràmide, que tant en voga estaven en aquella època, sobretot en aquest cementiri.

Peripècies dels antics egipcis

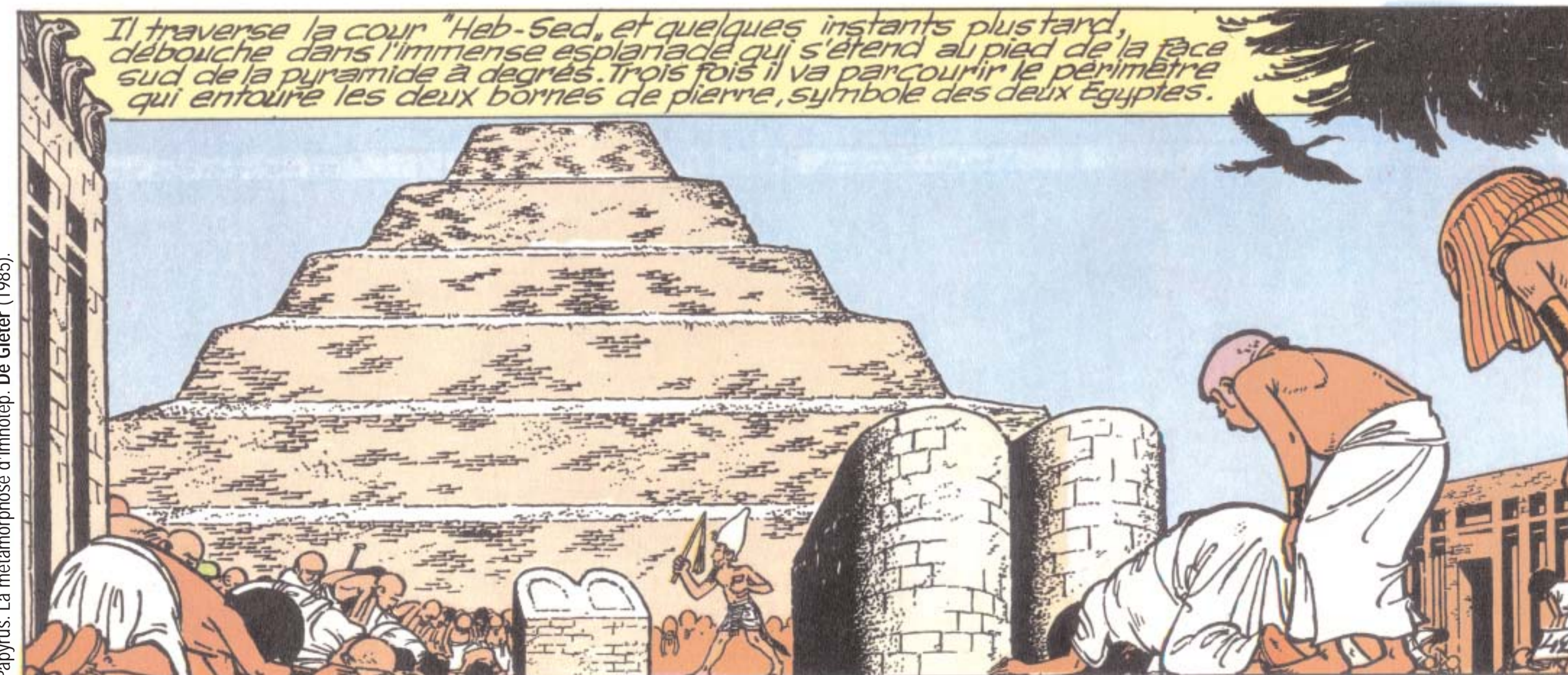
Al tractar en els tebeos el tema dels egipcis ambientats en la "seua època" més o menys històrica, s'arriba a la conclusió que és gràcies als creadors francesos i belgues, que hem pogut gaudir àmpliament d'aquesta temàtica. Són els guionistes i dibuixants francesos i belgues els que han tractat d'una manera més ampla i documentada el món de l'Egipte faraònic. A l'igual que en el cinema, els guions dels còmics, gairebé sempre, van acompanyats de nombrosos textos explicatius, que complementant-se amb les escenes, fan que el lector desconegedor i poc avesat en la història i els costums egipcis, aconsegueixi penetrar en aquest món.

Un dels millors exponents el trobem en l'extensa sèrie anomenada *Papyrus*, creada pel belga De Gieter l'any 1973, en la que **Papyrus**, el protagonista, acompanyat per la seva promesa, la princesa **Théti-Chéri** (Sheror-Amor, en la versió espanyola), viuen les seves aventures, sempre d'un caire fantàstic i màgic, però, ambientades totalment en uns escenaris molt realistes on hi podem reconèixer nombroses construccions faraòniques, dibuixades per De Gieter a partir de les reconstruccions fetes pels arqueòlegs en les seves publicacions científiques. Entre elles hi podem trobar: la reconstrucció de la ciutat d'Akhetaton a Tell el-Amarna en l'aventura *Le Pharaon maudit*; el complex funerari del rei Djoser a Saqqara dins de *La métamorphose d'Imhotep*, on es pot veure a més del ritual de renovació del faraó en la "festa Sed" al pati de la piràmide graonada, el trasllat d'un gran colós de pedra del faraó, escena inspirada en la famosa representació del

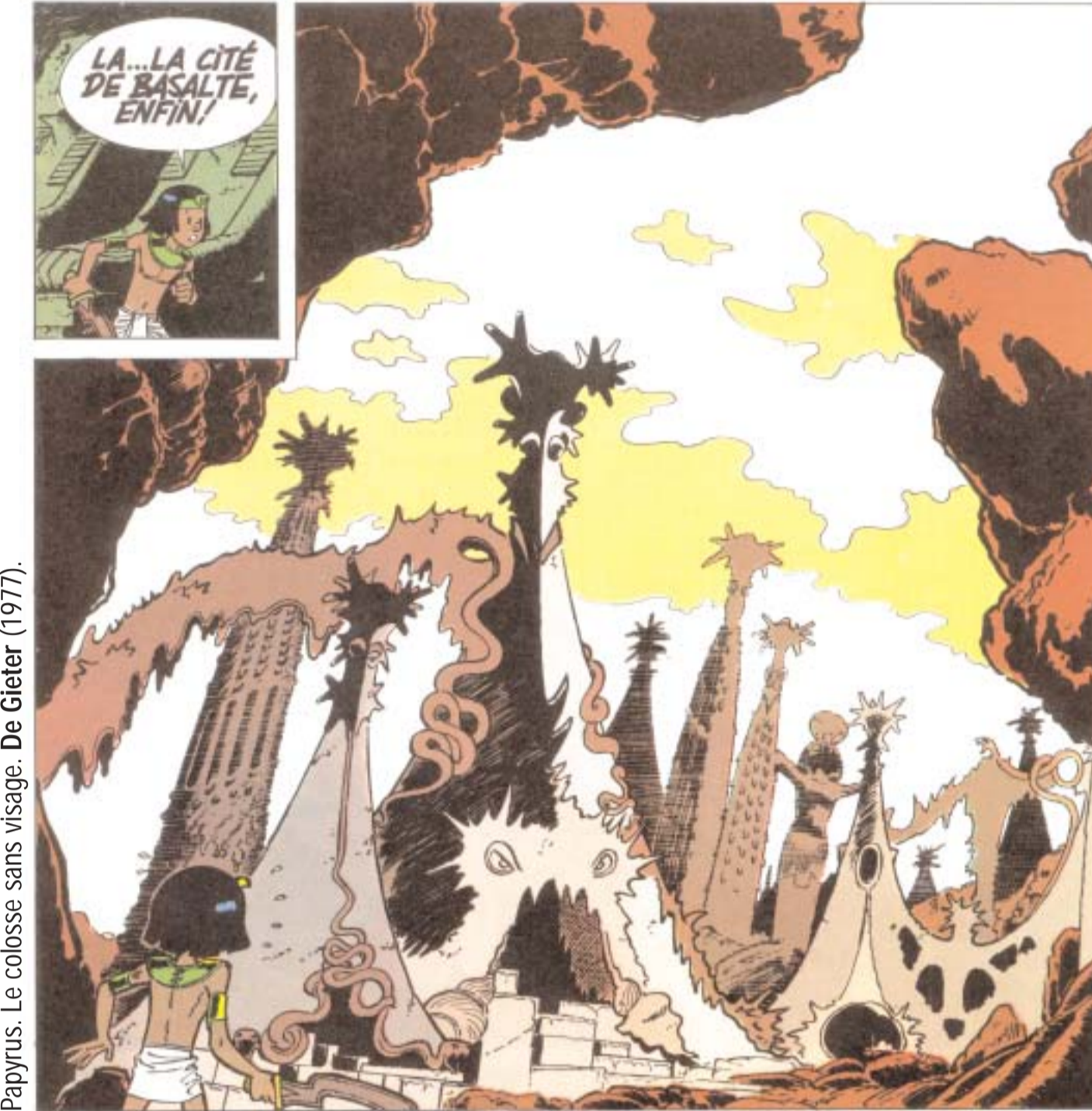
Papyrus. L'enfant hiéroglyphe. De Gieter (1992).

transport de la colossal estàtua d'alabastre de Djehutihotep de la seva tomba a Deir el-Bersha. També en aquest àlbum **Papyrus** descobreix la tomba, desconeguda fins ara, amb la mòmia del cèlebre Imhotep, l'arquitecte constructor del complex de Djoser. En *Les larmes du géant* s'hi veu una fidel reconstrucció del magnífic temple de "Millions d'Anys" de Ramesses III a Medinet Habu, i en *L'enfant hiéroglyphe*, la ciutat dels obrers de Deir el-medina i l'imponent temple de Karnak amb la seva impressionant sala hipòstila, on s'explica també el ritual de la "fundació del temple". En les seves vinyetes, De Gieter, en una

Papyrus. La métamorphose d'Imhotep. De Gieter (1985).

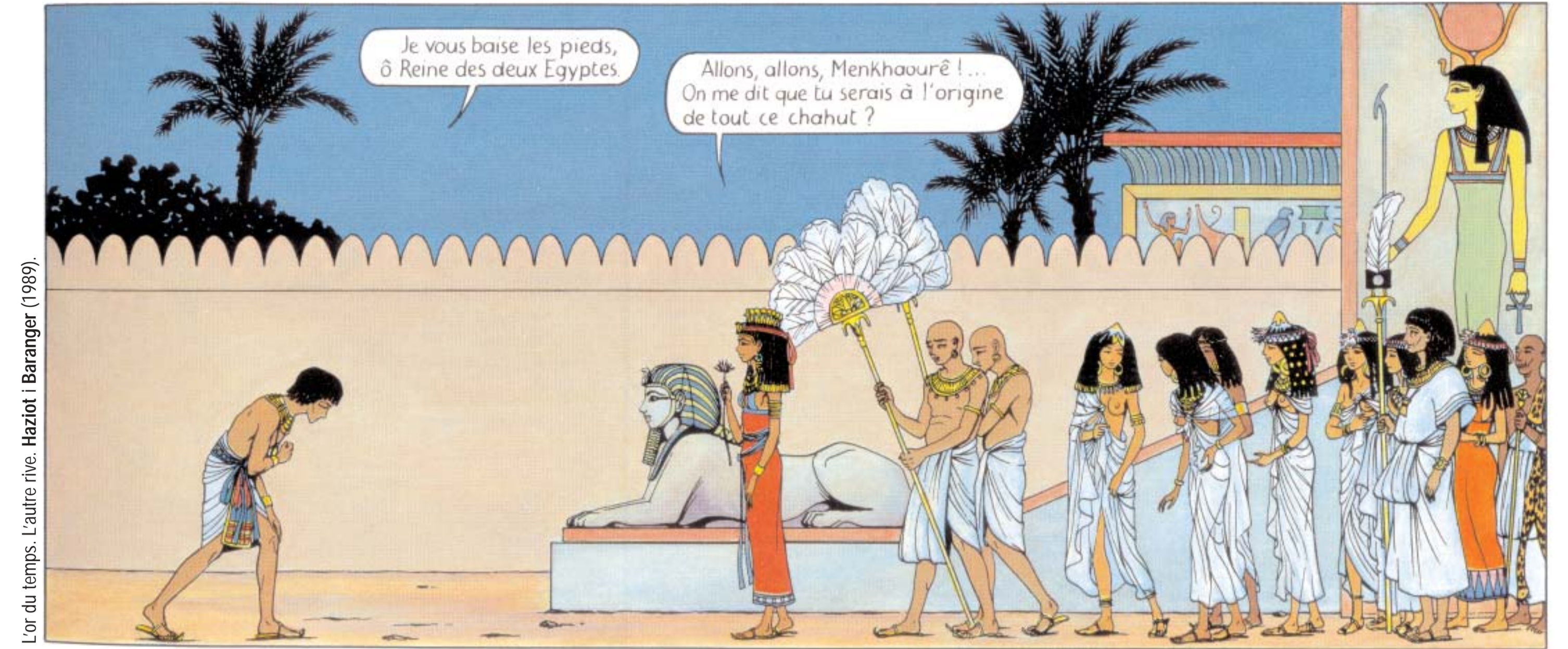
mena de sincretisme, uneix gran quantitat d'elements arquitectònics, columnes, pilars, sostres, llindes, estàtues, murs decorats, etc., de diferents èpoques i construccions per donar més "realisme" als seus decorats. Entre ells, però, quan es tracta d'ambientar el món imaginari i fantàstic del protagonista no dubta en fer servir altres elements arquitectònics, fora del món egipci, com ara és el cas de l'àlbum *Le colosse sans visage* on apareix una estranya ciutat de basalt negre, inspirada sens dubte en la Sagrada Família de Gaudí!

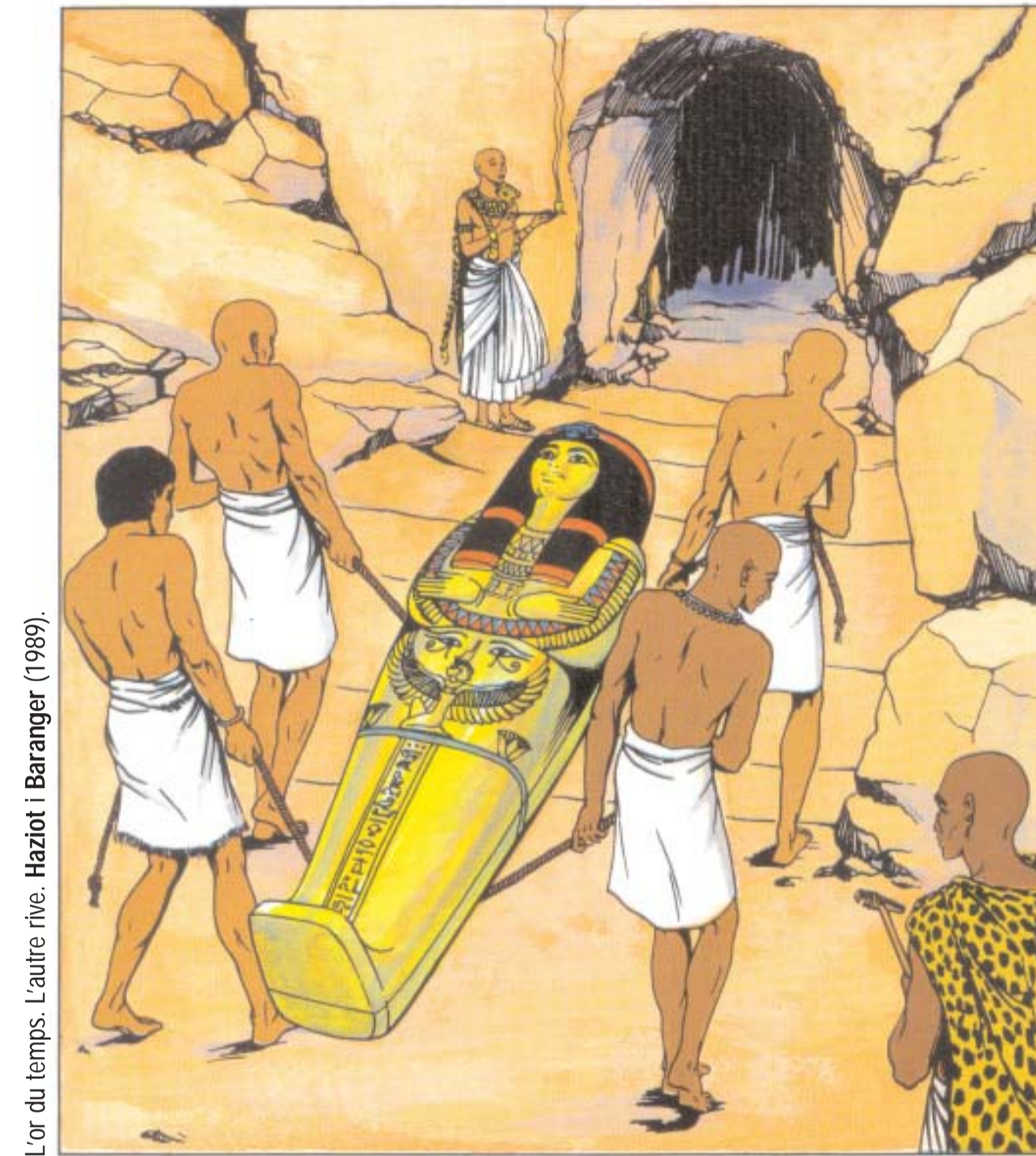
Papyrus. Le colosse sans visage. De Gieter (1977).

Un treball recent i d'una qualitat molt remarcable és el realitzat pel dibuixant francès F. Baranger, que amb guió de D. Haziot, va publicar l'any 1989 en tres àlbums, sota la sèrie *L'or du temps*, inspirats en gran part en els textos i poemes de la literatura egípcia antiga, en els que hi apareixen citats nombrosos fragments, publicats per coneguts egipciòlegs, com per exemple: el "poema de l'amant" traduït per Claire Lalouette; el "poeme de l'arpiste" traduït per Serge Sauneron, o els himnes a Ramesses II i Setos II traduïts per Erman y Ranke. També hi apareixen en diverses ocasions textos del "Llibre dels morts" segons les traduccions de Grégoire Kolpaktchy i Pierre Montet.

El protagonista de *L'or du temps*, el jove **Khaëmhat** es un prometedor pintor que es trasllada des de la seva Memfis natal a la cosmopolita Tebes de l'Imperi Nou per desenvolupar les seves arts. Pthahouseneb, un alt i ric funcionari, li encarrega decorar la seva casa, allà coneix i s'enamora de Nefroure filla adoptiva del seu patró. Els dos amants al no poder portar a terme el seu amor decideixen fugir. El padastre

L'or du temps. L'autre rive. Haziot i Baranger (1989).

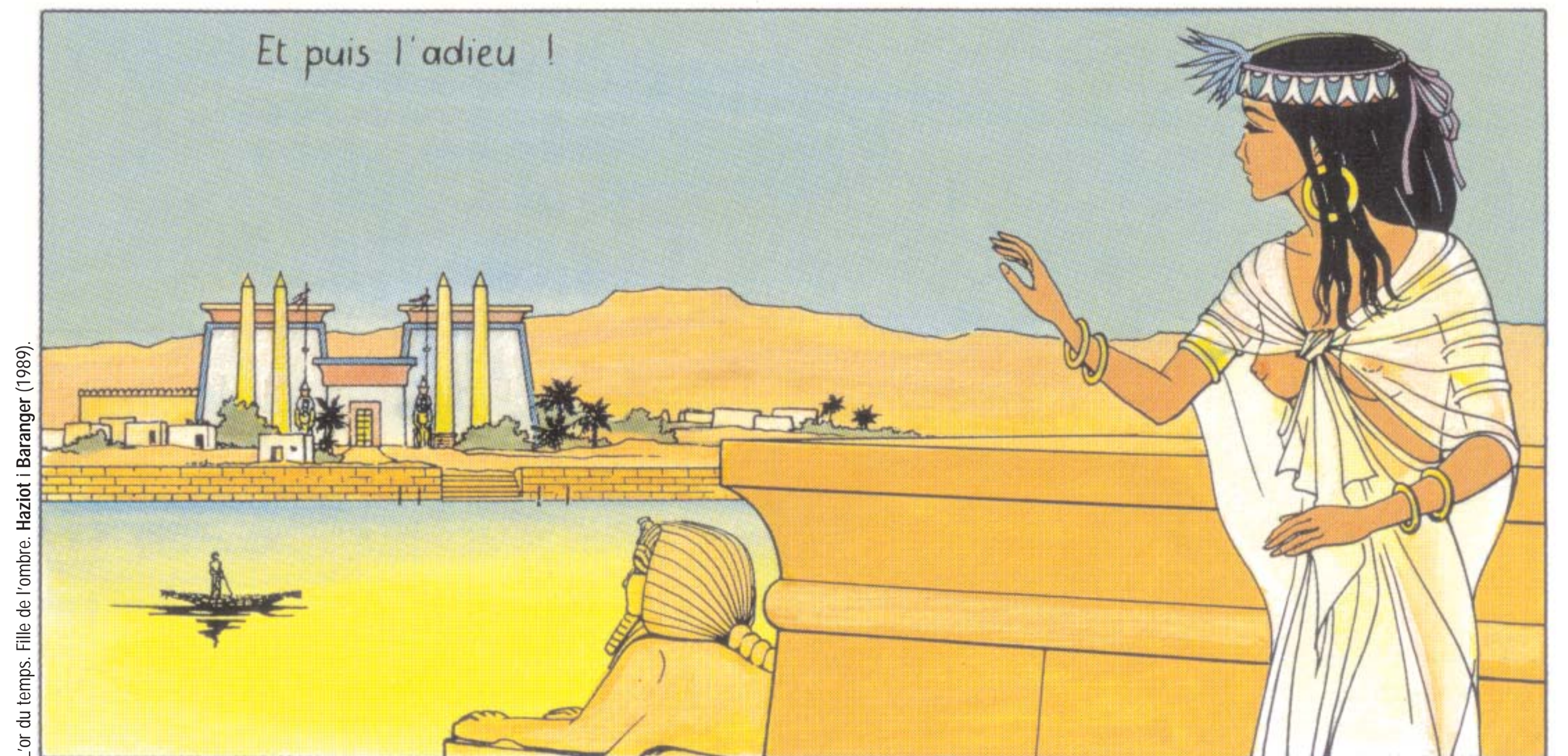

L'or du temps. L'autre rive. Haziot i Baranger (1989).

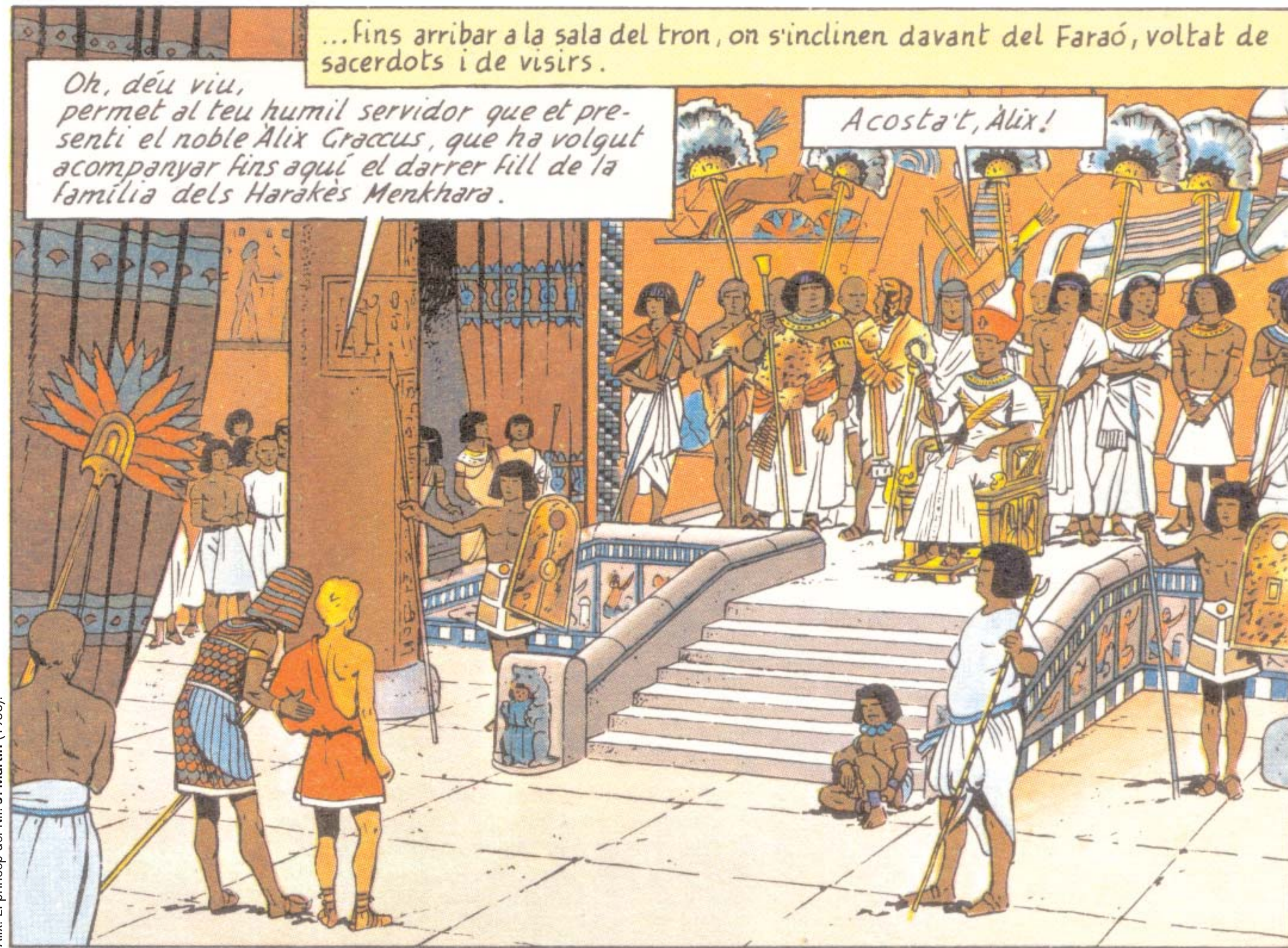
localitza i empresona a Nefroure, que no pot resistir la soledat i es suïcida. Al assabentar-se'n Khaëmhat mata a Pthahouseneb i fuig cap el

desert. Més tard Khaëmhat trobarà un sacerdot de Karnak, que mitjançant un ritual màgic el transporta al més enllà interrompent en el judici dels morts la "confessió negativa" i la "pesada de l'ànima" de Nefroure, trencant l'ordre diví immutablement etern.

El guió ideat per Haziot, ple de poesia, dona peu a poder utilitzar els textos egipcis antics, que, acompanyats dels dibuixos de Baranger, característics de l'anomenada "línia clara" és complementen d'una manera extraordinària. Els dibuixos semblen estar molt influenciats per les il·lustracions fetes pels artistes que acompanyaren a les primeres expedicions a Egipte a finals del segle XVIII, de Champollion, Rosellini, Lepsius, etc. La seva realització és d'una bellesa sorprenent i plens de innumerables detalls executats a partir dels nombrosos objectes existents en els museus actuals i utilitzant tota l'amplia documentació que la civilització egípcia en ha legat fins els nostres dies.

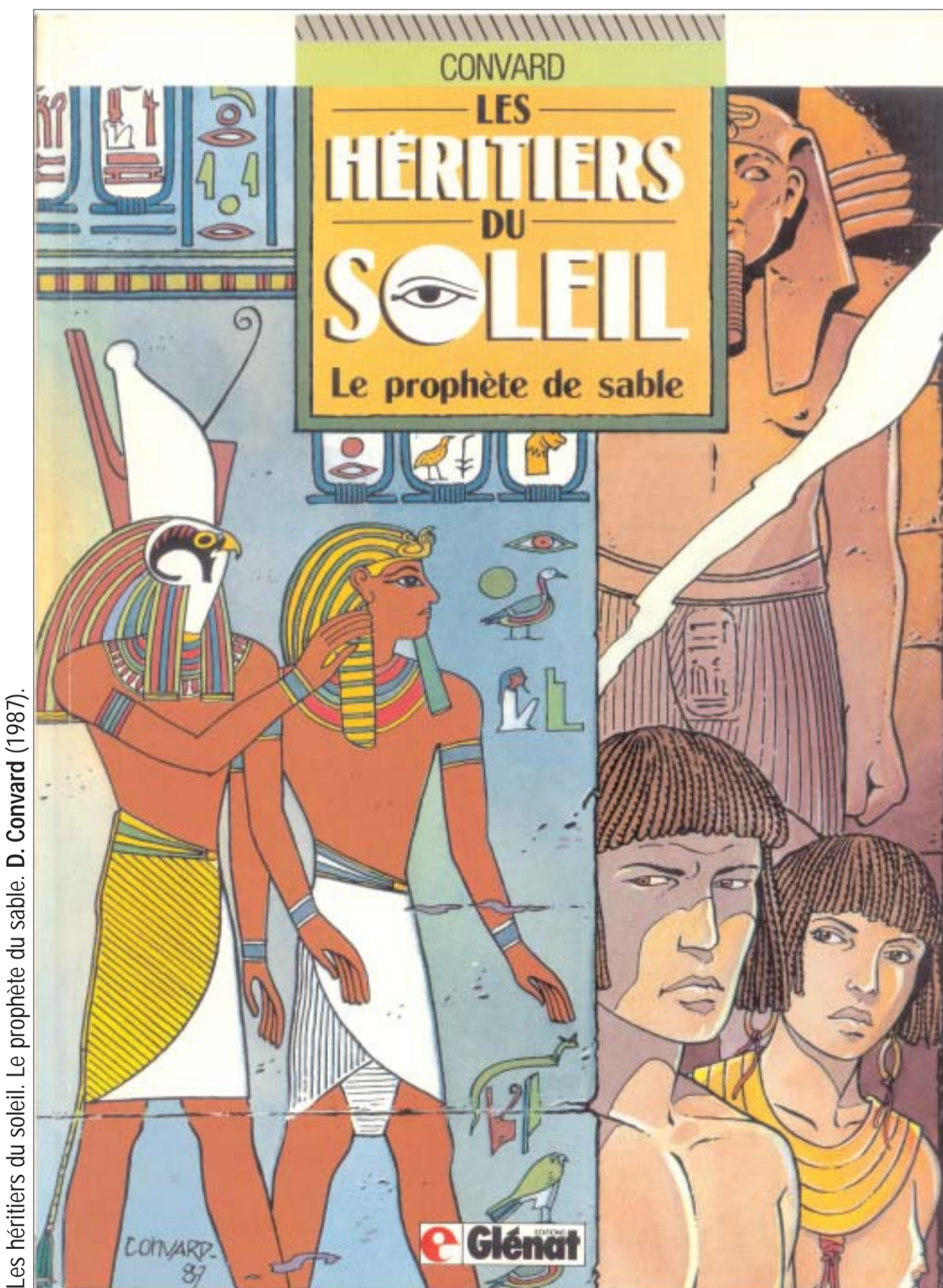

L'or du temps. Fille de l'ombre. Haziot i Baranger (1989).

Un altre personatge de còmic a considerar és Alix "l'intrèpid" del francès Jacques Martin, creat l'any 1948 per la revista Tintin, en el que Alix, un jove adolescent fill d'un cap gal, és adoptat per un governador romà i que en la seva lluita contra el grec Arbarles, el porta a viatjar pels països de la mediterrània. La sèrie ben documentada, té tres volums enterament dedicats a Egipte: L'esfinx d'or (1956), El príncep del Nil (1974) i O Alexandrie (1996).

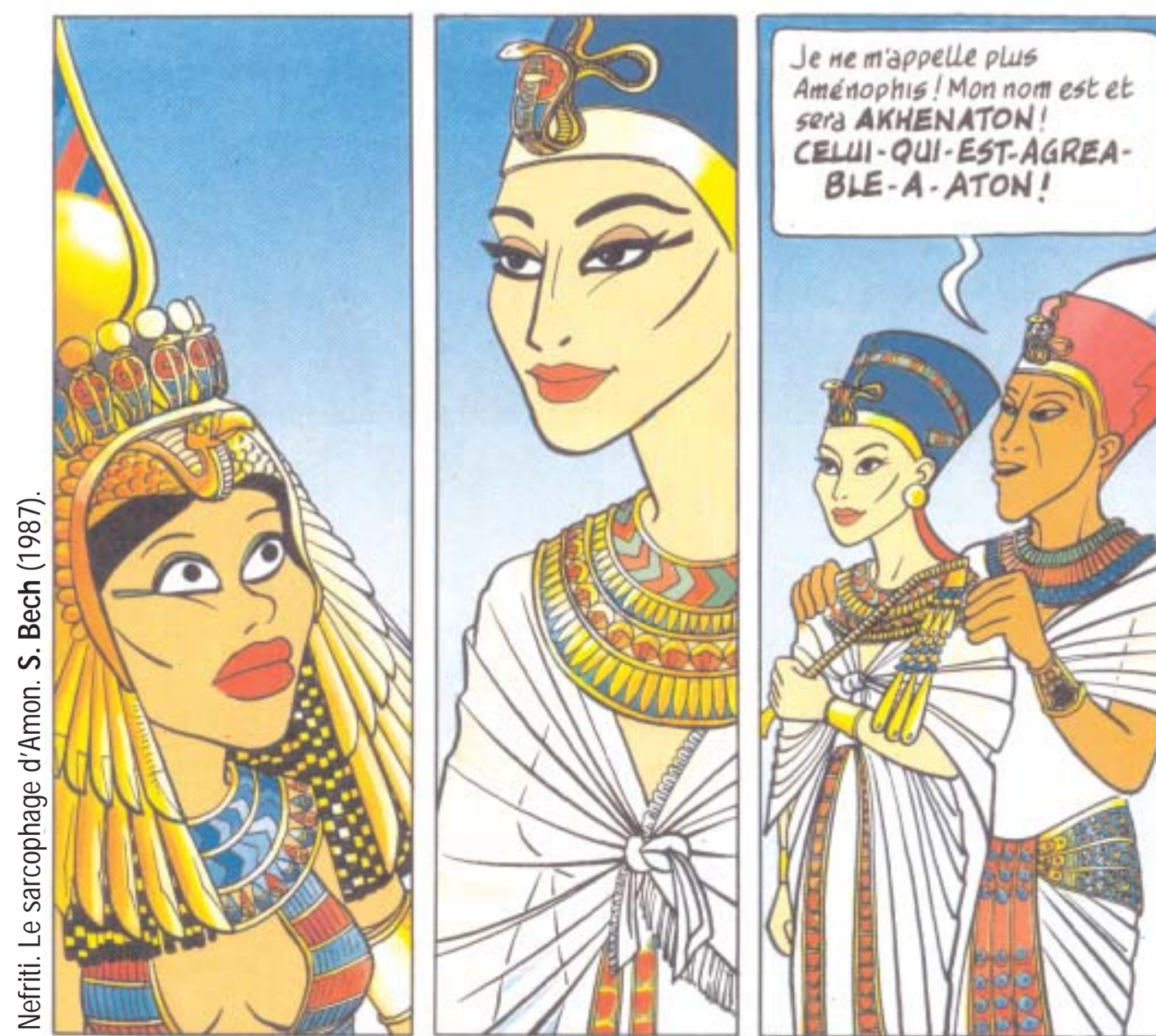
Altres sèries a tenir en consideració és la titulada Les Héritiers du Soleil, realitzada en cinc volums creats pel dibuixant francès Didier Convard, entre els anys 1987 i 1992, després seguida per vuit volums més dibuixats per Frédéric Bihel i guions del propi Convard i Thomas Mosdi. Els protagonistes són dos joves, Néthi i la seva germana Néphéroure, que viuen sota el regnat del faraó Ramesses en l'època en que Moisès està predestinat a alliberar al poble hebreu de l'esclavitud dels egipcis. Els dos germans estan fortament units. El rei li encarrega a Néthi la missió d'anar a buscar a Moisès, que està refugiat en un lloc secret en el desert, per fer-lo tornar i poder veure per última vegada a la seva mare adoptiva abans de morir. Al cap d'uns mesos, quan Néthi torna, troba a la seva germana Néphéroure encinta de dos infants, un fill del faraó i l'altre d'ell mateix. L'extens treball

realitzat per Didier Convard mostra al lector, a través d'una història d'amor no exempta de fantasia i esoterisme, la reconstrucció del món de l'Egipte antic, amb nombroses intrigues polítiques i sobretot religioses entre el rei, els sacerdots i els alts funcionaris enfrontats al monoteisme dels hebreus.

Des de l'any 1986 la dibuixant danesa Sussi Bech ha publicat onze àlbums d'un personatge anomenat Nofret (Néfriti en la versió francesa), jove princesa de les illes Keftiu (l'actual Creta) que havia estat segrestada pels pirates i que entra a treballar a la cort del faraó Akhenaton. Allà es retrobarà amb la seva germana bessona Kiya, convertida en una de les esposes del faraó. La imaginació de la seva autora, Sussi Bech, ens trasllada a la interessant i confosa època d'Amarna, on la imposició del culte al déu Aton i el rebuig a l'important clergat del déu Amon provoca un cisma que dona peu a nombroses intrigues de palau. Bech, molt ben documentada, ens dona la resposta a la incògnita de qui van ser els progenitors del jove rei Tutankhamon. Fins avui en dia, historiadors i egipcòlegs han fet córrer rius de tinta per esbrinar aquest misteri, doncs bé, l'autora

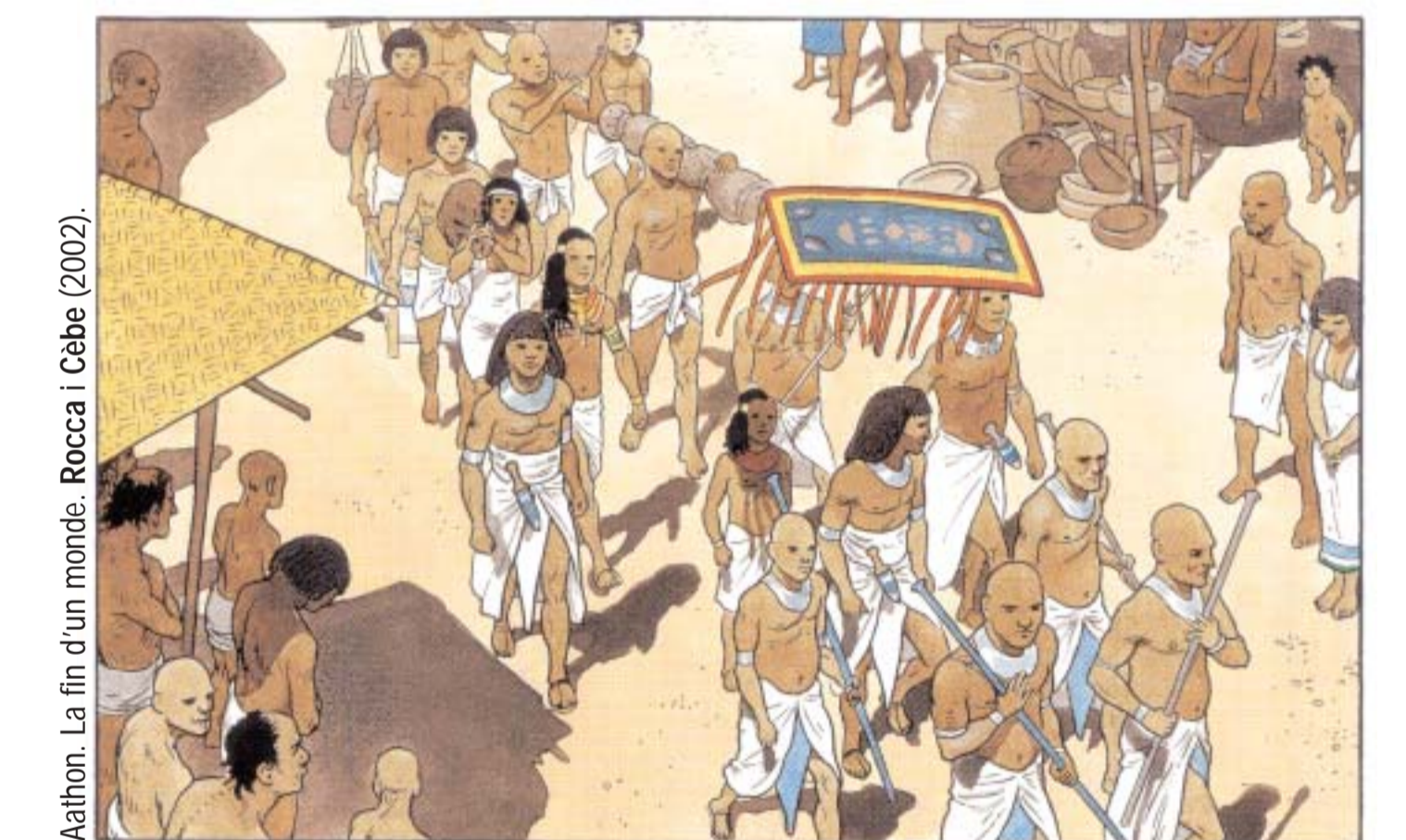
pren partit per l'hipòtesi més compartida actualment. Tutankhamon va ser fill del propi rei Akhenaton i d'una esposa secundària anomenada Kiya, germana, en el còmic, de la nostra protagonista Nofret.

D'altra banda, recentment s'ha publicat el primer volum d'una sèrie francesa anomenada Aathon, amb guió de Simon Rocca i dibuixos de Dominique Cèbe. L'aventura, molt ben documentada i amb dibuixos excel·lentment ambientats es desenvolupa en l'època d'Amarna coincident en el temps amb l'anteriorment esmentada col·lecció de Nofret. El seu protagonista, el jove Aanthi, fill de l'intendent del faraó Akhenaton i promès d'una de les seves filles, es veu envoltat per les revoltes provocades pel cisma polític-religiós i del que en patirà les

conseqüències. En aquest cas, però, i com succeeix en el món egipcòleg real, tenim una altra versió dels fets al plantejar la paternitat de Tutankhamon. Aquí els autors d'aquesta aventura el fan fill d'Amenhotep III i germà del rei Akhenaton com proposen alguns historiadors.

El que no hi ha dubte, és que en aquest apartat dedicat a les peripècies dels antics egipcis ambientats en la "seva època", els autors esmentats han realitzat un acurat treball de documentació tant en els guions com en les excel·lents il·lustracions que ens donen una imaginativa visió de la vida i costums a l'antic Egipte.

L'Egipte fantàstic

Des dels primers tebeos netament protagonitzats per personatges infantils i de trets caricaturescs es va derivant cap un dibuix realista, per desenvolupar nous gèneres, i entre ells destaquem tres grans conjunts: aventures exòtiques, aventures policials i d'intriga i ciència ficció. En aquest apartat de l'egipte fantàstic es recull una simbòlica mostra dels tebeos que han tractat el món egipci des de la fantasia futurista de la ciència ficció, però impregnats dels altres dos gèneres, difícilment dissociables en un art com el còmic, que ha gaudit sempre d'una molt lliure i desbordant fantasia creativa.

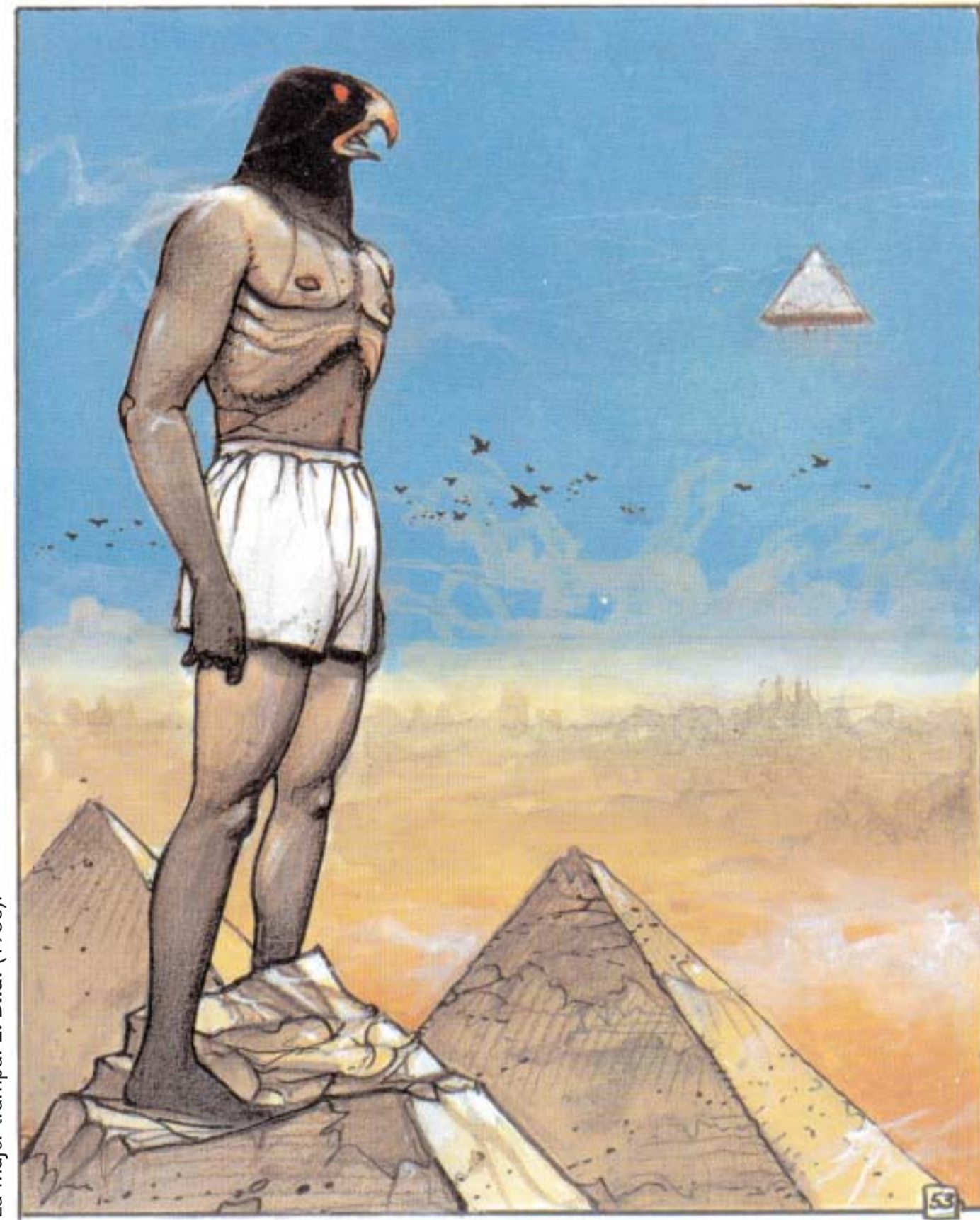
La idea de la civilització egípcia creada pels extraterrestres és molt "llaminera" i els autors de tebeos ho exploten a consciència. Així tenim La astronave pirata de l'italià Guido Crepax, que estableix que ja en el passat hi havia contactes estelars. L'autor anglès Sydney Jordan i la seva creació de l'aventurer futurista **Jeff Hawke**, que fa referència en varis episodis a l'antiga civilització egípcia. En l'aventura titulada *El genio de la vasija*, Hawke, descobreix una tomba egípcia inviolada a... Escòcia! on l'esperit d'un príncep grec va a la recerca de la seva estimada esposa egípcia Agar-Ut i al retrobar-

Entre l'ombre i la llum. Jeronaton (1983).

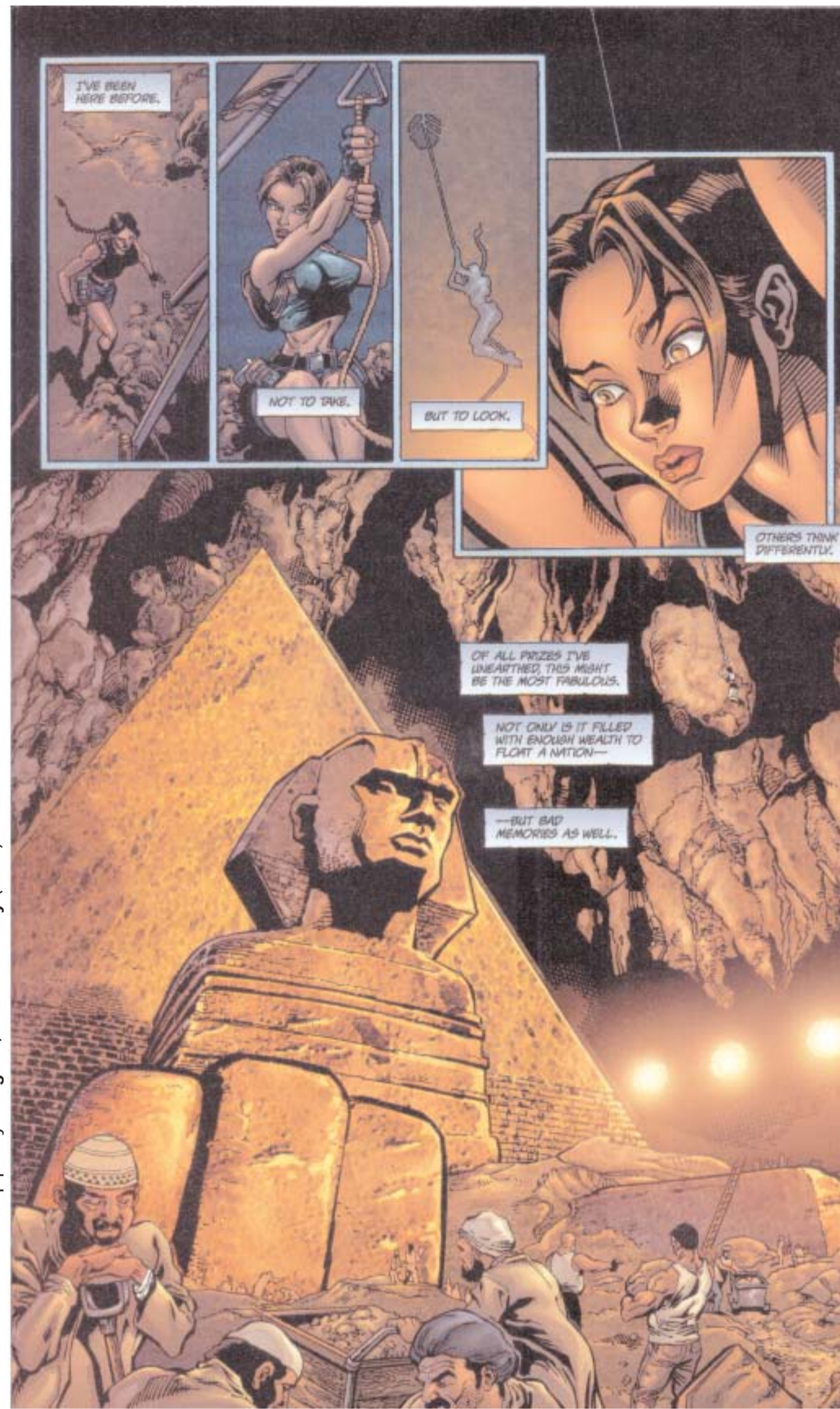
Jeff Hawke. El genio de la vasija. Paterson i Jordan (1983).

La Mujer trampa. E. Bilal (1986).

se, s'uneixen en una abraçada convertint-se ambdós en el falcó Horus.

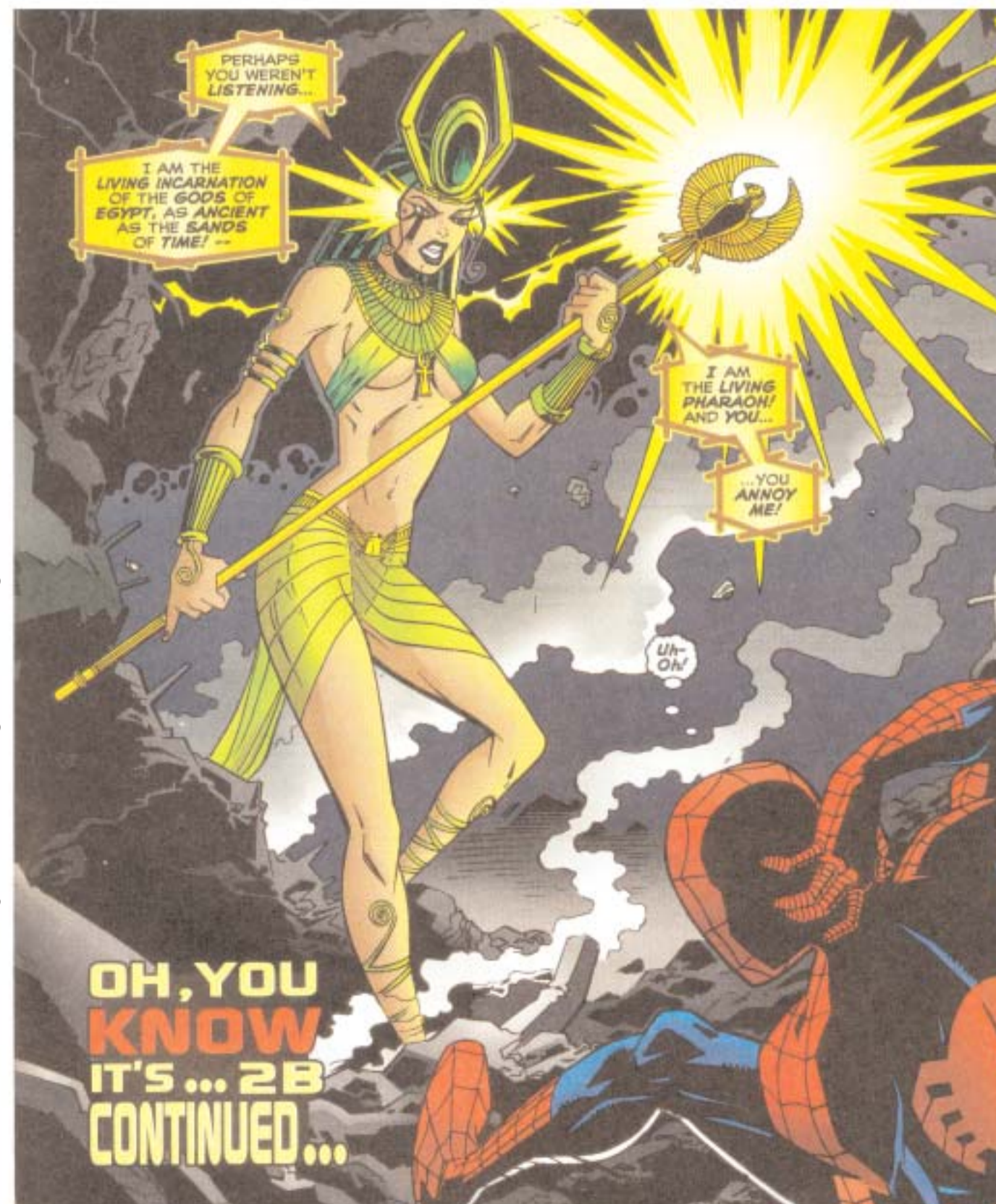
Altre variant és parlar d'un futur catastròfic i pesimista, ben representat pel dibuixant espanyol E. Maroto amb guions de E. S. Abulí, en la seva història, *La Esfinge*. Tema pessimista també desenvolupat amb gran mestria pel dibuixant txec Enki Bilal en la seva trilogia *La feria de los inmortales*, *La mujer trampa* i *Frio ecuador*, on ens planteja el retorn a una Terra destrossada i dominada per dictadors, després de l'hecatombe nuclear, d'uns déus egipcis molt "humanitzats", amb un Horus simpàtic i esbojarrat, que incontrolat de la resta de déus intervé en els afers dels humans. La mestria del dibuixant ens mostra una Terra carregada d'una atmosfera gris i contaminada, molt en la línia del film *Blade Runner* de Ridley Scott, on encara veiem la plana de Guiza, la perdurabilitat de les

Lara Croft. Tomb Raider. Epiphany, Jurgens, Banks i Al Vey (2003).

tres piràmides i les restes de l'hotel Mena House, indestructibles malgrat el temps i les guerres nuclears.

Dins del relat futurista hi ha un estil denominat per alguns estudiosos del còmic com "el futur arcaic" on es mesclen armes amb raigs desintegradors d'últimíssima tecnologia amb

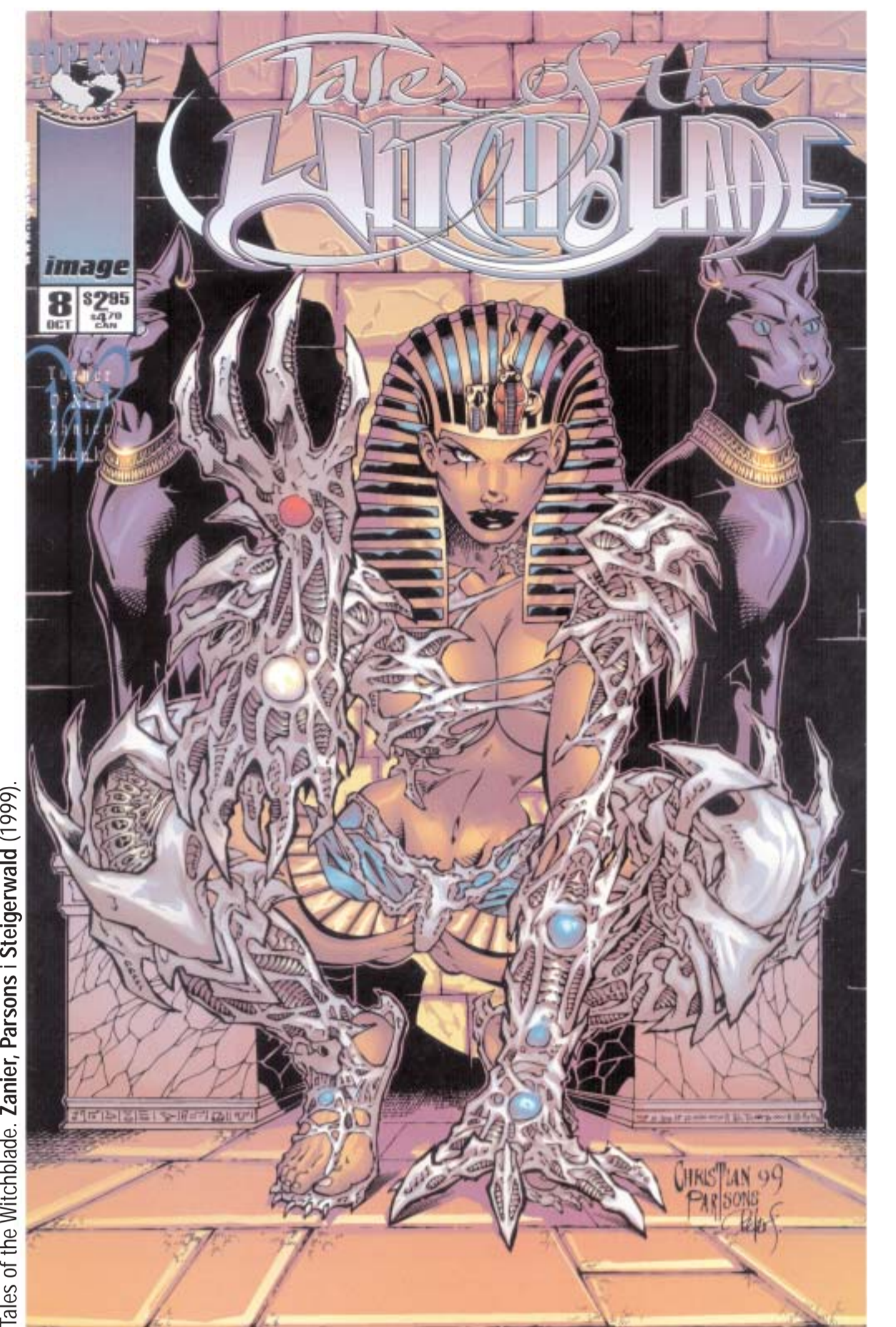
Spiderman. Return of the living Pharaoh!. Dezago, Case i Wright (1997).

espases i altres armes arcaiques, i el mateix es pot dir dels vestits. L'autor més important d'aquest estil, i que va crear escola, va ser Alex Raymond, amb el seu personatge **Flash Gordon**. Una mostra a casa nostra, publicada l'any 1956, amb guions de Victor Mora i dibuixos de A. Bernal, va ser l'heroi **Vendaval**, en la seva aventura *Cementerio flotante*. Una variant dintre d'aquest estil seria la "Futurista-Bucanero" que trobem en la ja citada La astronave pirata de G. Crepax.

Un altre heroi popular italià actual es **Martin Mystere** "investigador de lo imposible", del que es van publicar al nostre país solament disset números, creat per A. Castellí i dibuixat per G. Alessandrini entre d'altres. En les seves aventures Martin Jacques Mystere, sempre va acompanyat per un estrany personatge anomenat Java, un home del Neanderthal que inexplicablement ha escapat de la seva extinció. Conjuntament s'enfronten als "misteris no explicats" del món mitològic i fabulós de l'antiguitat: l'Atlàntida, l'origen de la civilització Maia, l'arca de Noé, Stonehenge, el triangle de les

Martin Mystere. Nea Heliopolis. Caselli i Vercelli (1993).

Tales of the Witchblade. Zanier, Parsons i Steigerwald (1999).

Bermudes, etc., dels quals varis episodis estan relacionats amb els egipcis de l'antiguitat i també del futur.

A més del denominat "futur arcaic", n'hi ha més d'estils fantàstics, i un d'ells amb d'èxit, és presentar la civilització egípcia "conservada i amagada" sense cap evolució en el temps, perquè els herois dels tebeos se la trobin, com és el cas de **Tarzan** d'E. R. Burroughs i R. Manning, i en variants més futuristes els superherois/heroinas de la nordamericana factoria Marvel: **Wonder Woman** en l'aventura *A golpes de espada*, **Thor** en *El escarabajo ataca*, **Spiderman** en *Return of the Living Pharaoh!*, **El caballero Luna**, etc. I és que, ja se sap, on no arriba la ciència egiptològica, hi arriba la fantasia!

Caballero Luna. El puño de Khonsu. Zelenetz, Warner i Cruz (1985).

El somriure egipci

El tebeo, últimament més conegut amb el nom de còmic, inicià el seu camí, com a mitjà d'expressió gràfica, amb personatges humorístics publicats per la premsa americana en els seus suplementos dominicals. Altres autors consideren que el còmic va néixer a Europa, i més concretament a Alemanya, a les darreries del segle XIX, amb els personatges **Max und Moritz** de Wilhem Busch.

Nilus. A. i F. Origone (1977).

Clarament des dels seus inicis, humor i tebeos van estar íntimament lligats, i el món de la cultura egípcia va inspirar situacions i personatges als autors de tebeos. En alguns casos partint d'una cultura antiga, en aquest cas l'antic Egipte, es presenten situacions i actituds molt actuals. En aquest apartat podríem citar els dos germans italians A. i F. Origone que amb el seu personatge **Nilus** ens provoca el somriure "fent l'ullet" envers la nostra societat actual. A casa nostra, els nombrosos acudits/pensaments

La historia vista por detrás. Dalías. Romeu (1982).

Los faraones al desnudo. Perich (1982).

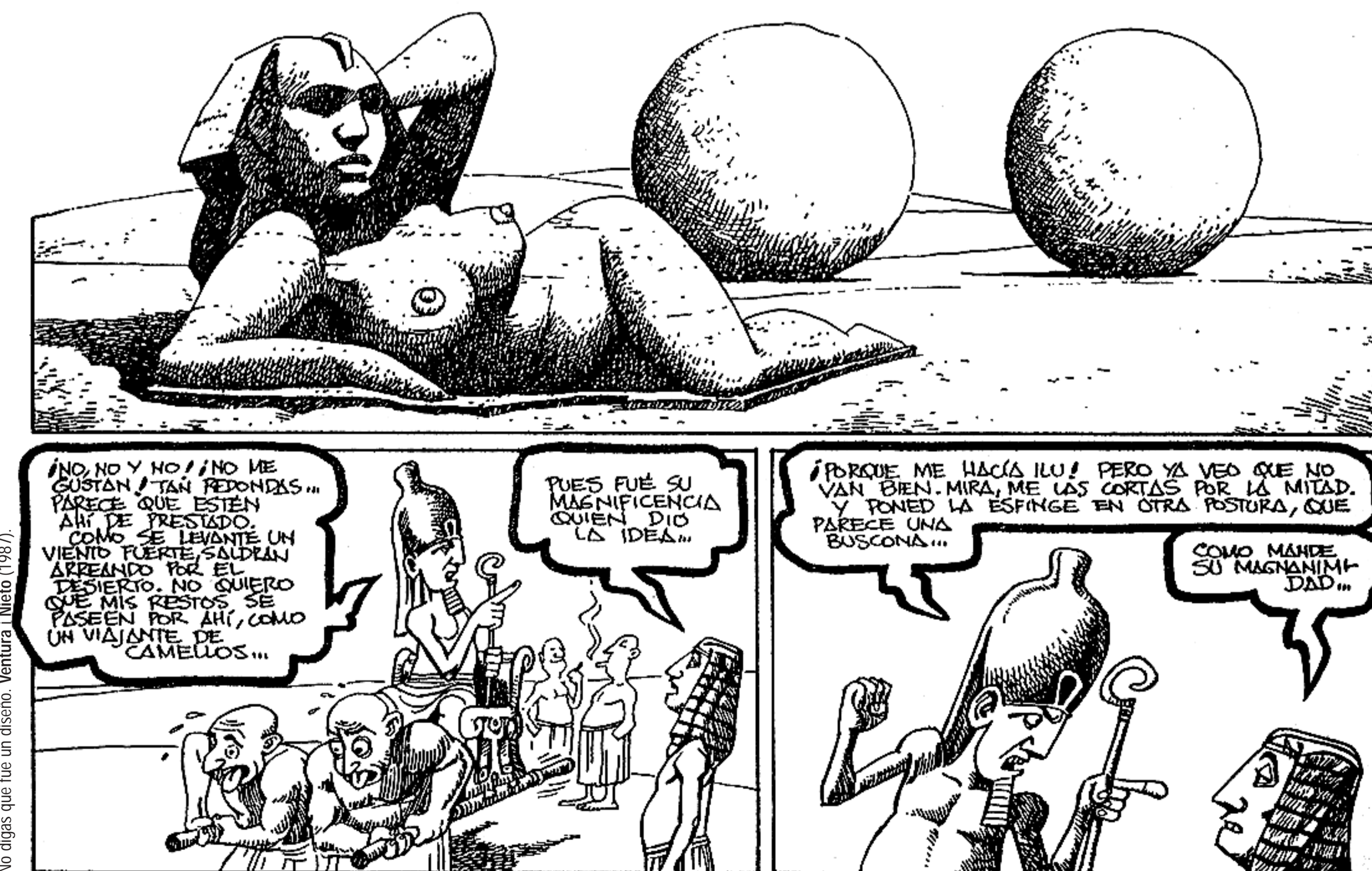
d'en Jaume Perich, que realitza una crítica subtil (o no) de la nostra societat. En la mateixa línia també trobem dins la històrica revista, *La Codorniz*, avui desapareguda, el personatge **Kalikatres**, nom utilitzat també com a pseudònim pel seu autor Angel Menéndez Menéndez. Molt més recentment la revista *El Jueves*, en el seu número 1000, va dedicar un seguit de pàgines al món egipci, on els seus personatges habituals van fer "turisme" per l'antic Egipte: **Seguridasociá** dibuixat per Manel, **Pedro Pico & Pico Vena** de Azagra, **Manolo** en l'episodi titulat *El Eunuco*, de Manel, etc. Dins de la col·lecció *La historia vista por detrás*, Romeu, ple d'humor, ens il·lustra sobre "el mite" d'Isis i Osiris en una aventura que titula *Dallas*.

Cal fer esment de l'important autor F. Ibáñez, que per mitjà dels seus personatges ens presenta situacions anacròniques, satíriques i caòtiques i ens sorpren que la civilització egípcia pogués perdurar i deixar el seu llegat històric després que **Mortadelo y Filemón** visitessin el país dels faraons.

Astèrix i Cleopatra. Goscinny i Uderzo (1985).

En altres casos hi ha temes recorrents per part dels autors, com és el cas de Cleopatra i el seu nas i les mòmies. En el primer cas tenim a Uderzo i Goscinny que no varen poder resistir la temptació de fer viatjar al seu personatge **Astèrix** a la cort llegendària de la reina Cleopatra (famosa pel seu nas i altres coses...) en la coneguda aventura titulada *Astèrix i Cleopatra*. També els

No digas que fue un diseño. Ventura. Ulieto (1987).

entremaliats **Zipi y Zape** del mestre Escobar, incideixen novament amb el cèlebre nas de Cleopatra. Un altre autor que tracta la figura de Cleopatra i els seus famosos banys de llet de burra, amb humor no exent de certa sensualitat, és el barceloní M. Schmidt i Efepe en l'episodi titulat *La piràmide perdida*.

La piràmide perdida. Schmidt i Efepe (1986).

Les mòmies i la seva aura de misteri i maledicció han donat molt joc als autors de tebeos a l'hora d'explotar la seva vessant humorística. Podem destacar l'autor valencià Mique Beltran en *La piràmide de cristal*, on la protagonista, una estrella del cinema anomenada **Cleopatra** viu, durant el rodatge d'una pel·lícula, una situació de suspens i misteri amb una mòmia. El francès J. Tardi ens presenta un "thriller" no exempt d'humor en l'obra *Momias enloquecidas*, protagonitzada pel seu personatge **Adèle Blanc-Sec**. A les aventures de **Sally Forth** de l'americà W. Wood, trobem una heroïna ingènua i sexy que topa amb una mòmia famèlica...

Cleopatra. La piràmide de cristal. Beltran (1987).

En definitiva, tal com s'ha indicat al principi, l'antiguitat tractada amb humor ens remet gairebé sempre a un temps actual on el lector sagaç i intel·ligent haurà de llegir "entre línies".

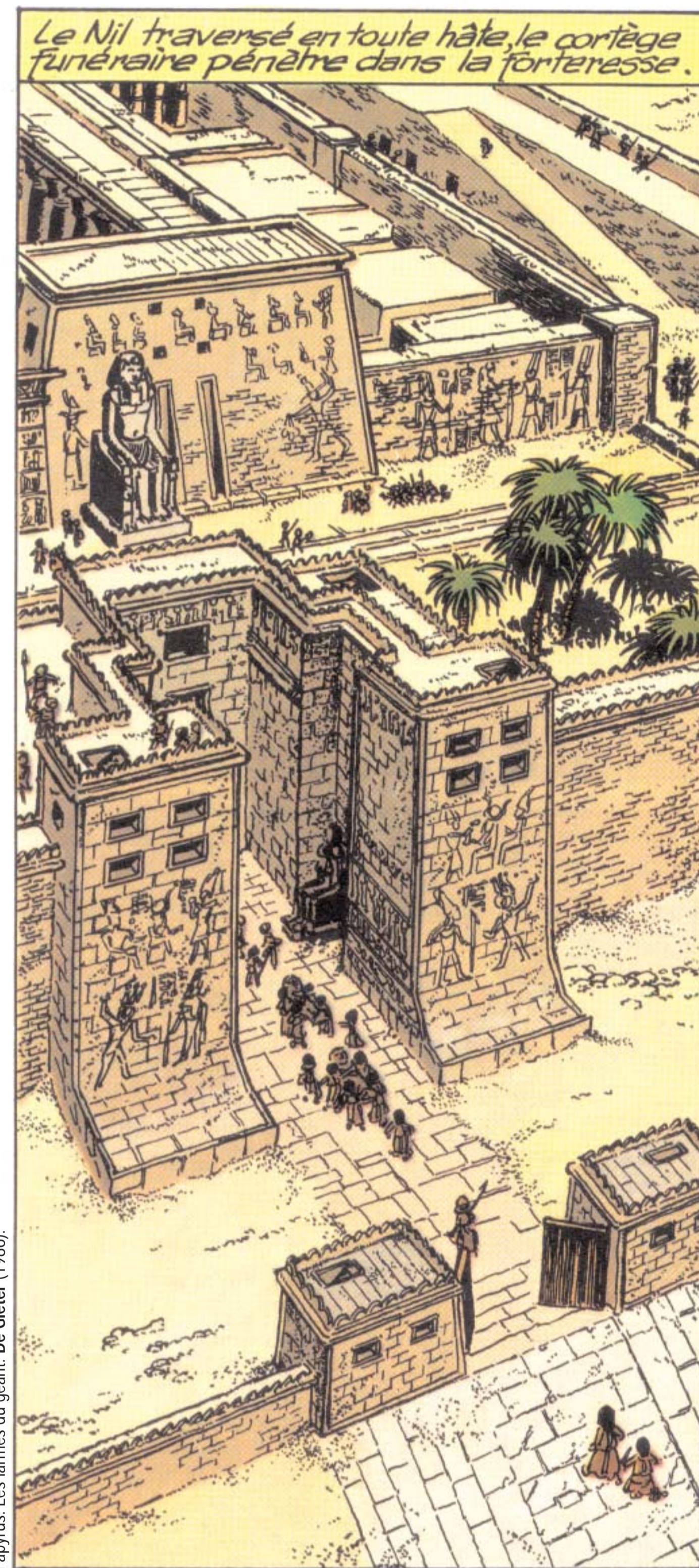

Las aventuras de Sally Forth. W. Wood (1976).

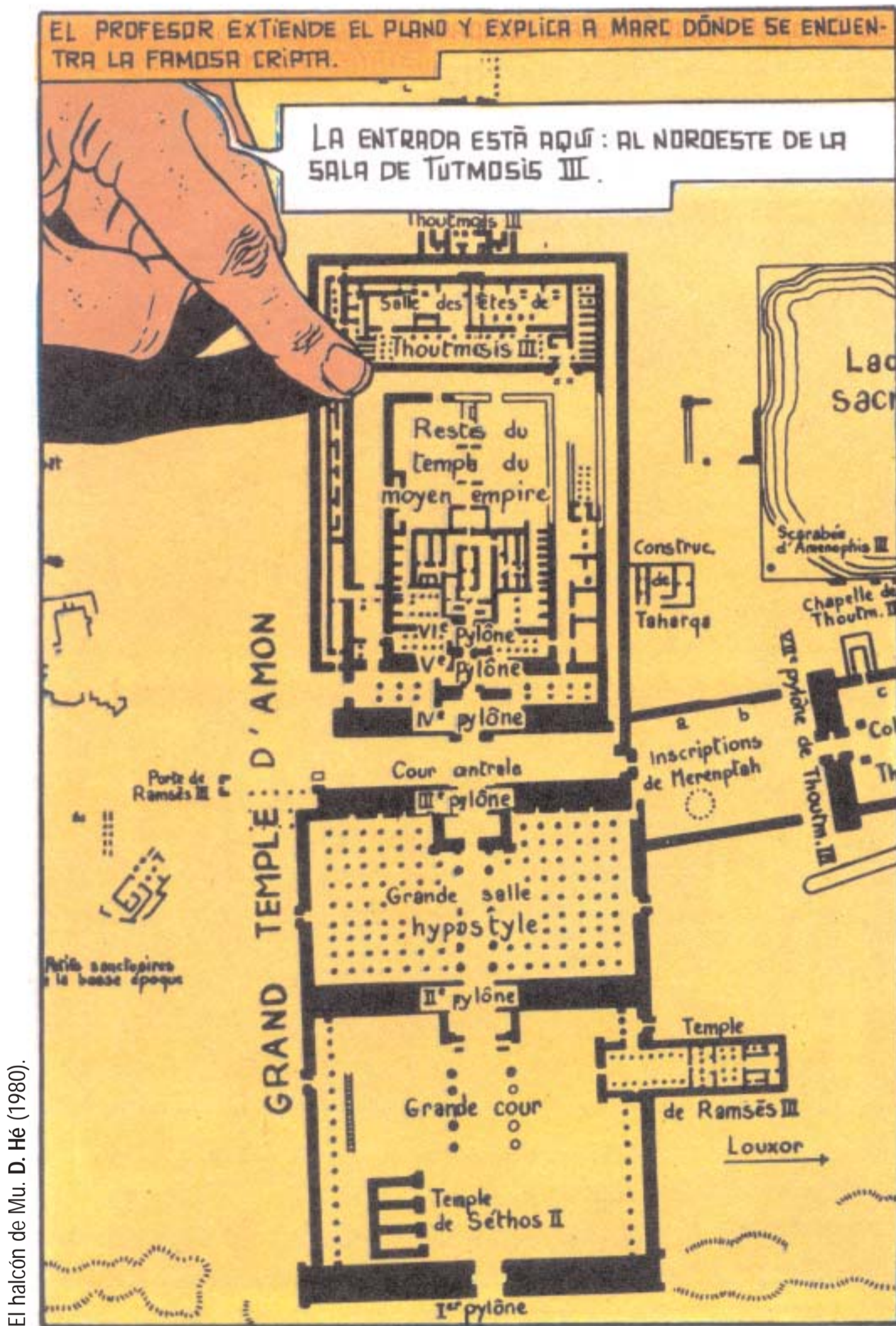
Pedra rera pedra !

En aquest apartat i amb aquest nom “pedra rera pedra!” s’han volgut presentar una sèrie de vinyetes on es representen gràficament els monuments més significatius de la civilització egípcia, que han arribat fins als nostres dies a través dels tebeos.

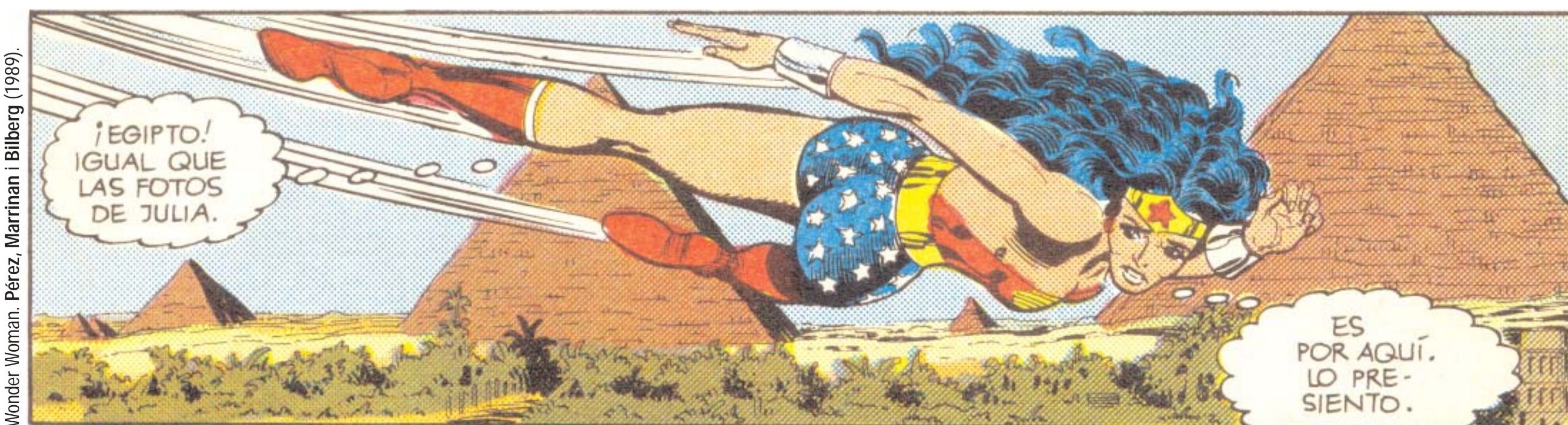
Els dibuixants de còmics per norma general no “inventen” els monuments i ens els presenten tal com els coneixem. Tal com podem gaudir en l’extensa obra dels francesos De Gieter mitjançant el seu personatge **Papyrus** i Dominique Hé, amb *El halcón de Mu* i *El enigma de la Atlántida*, ja mencionats anteriorment en els apartats d’Egiptòlegs en acció i Peripècies dels antics egipcis, on veiem acurades visions,

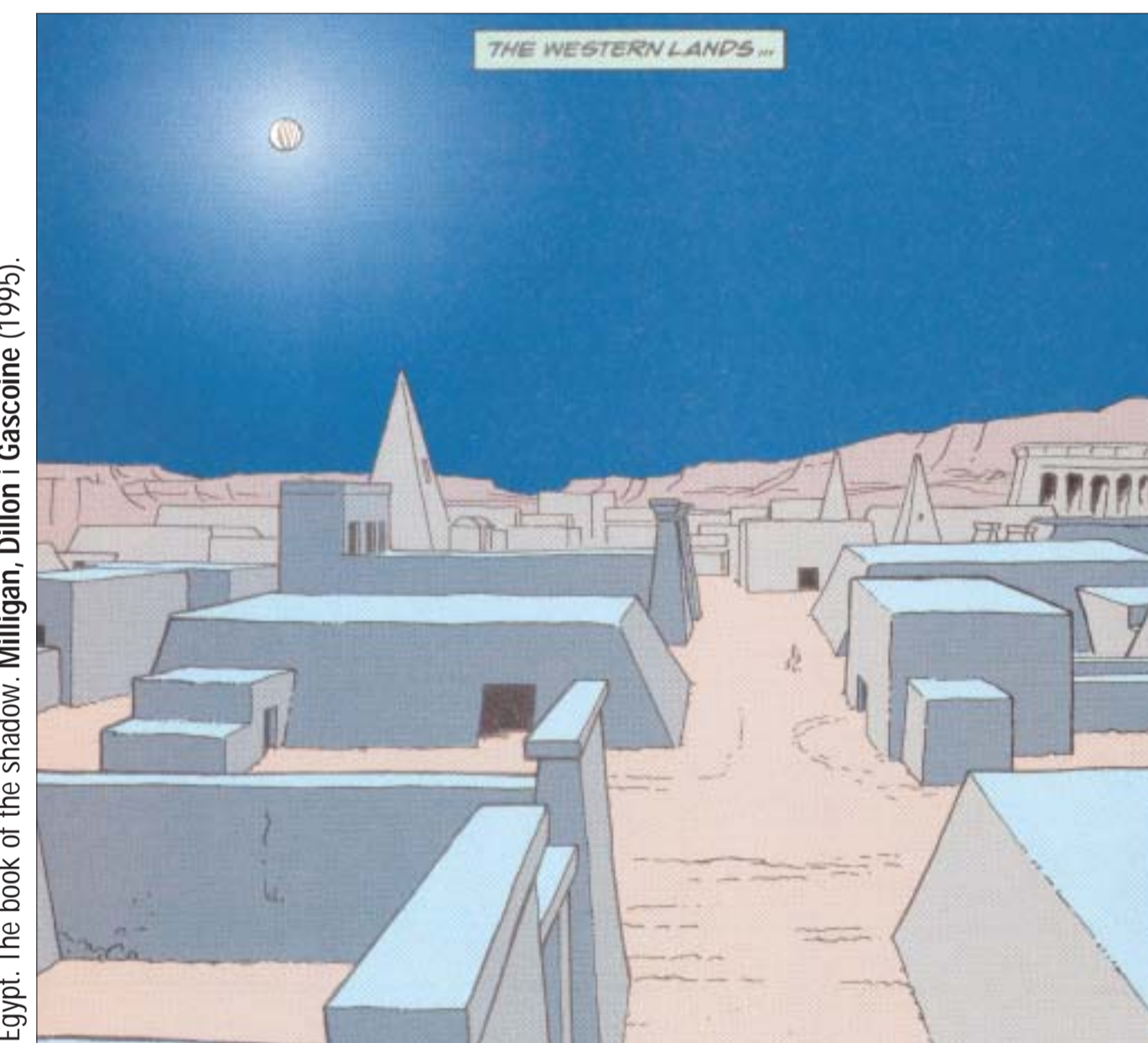
gairebé fotogràfiques, de les diferents edificacions egípcies, amb textos molt pedagògics, on fins hi tot ens donen a vegades les mides i característiques.

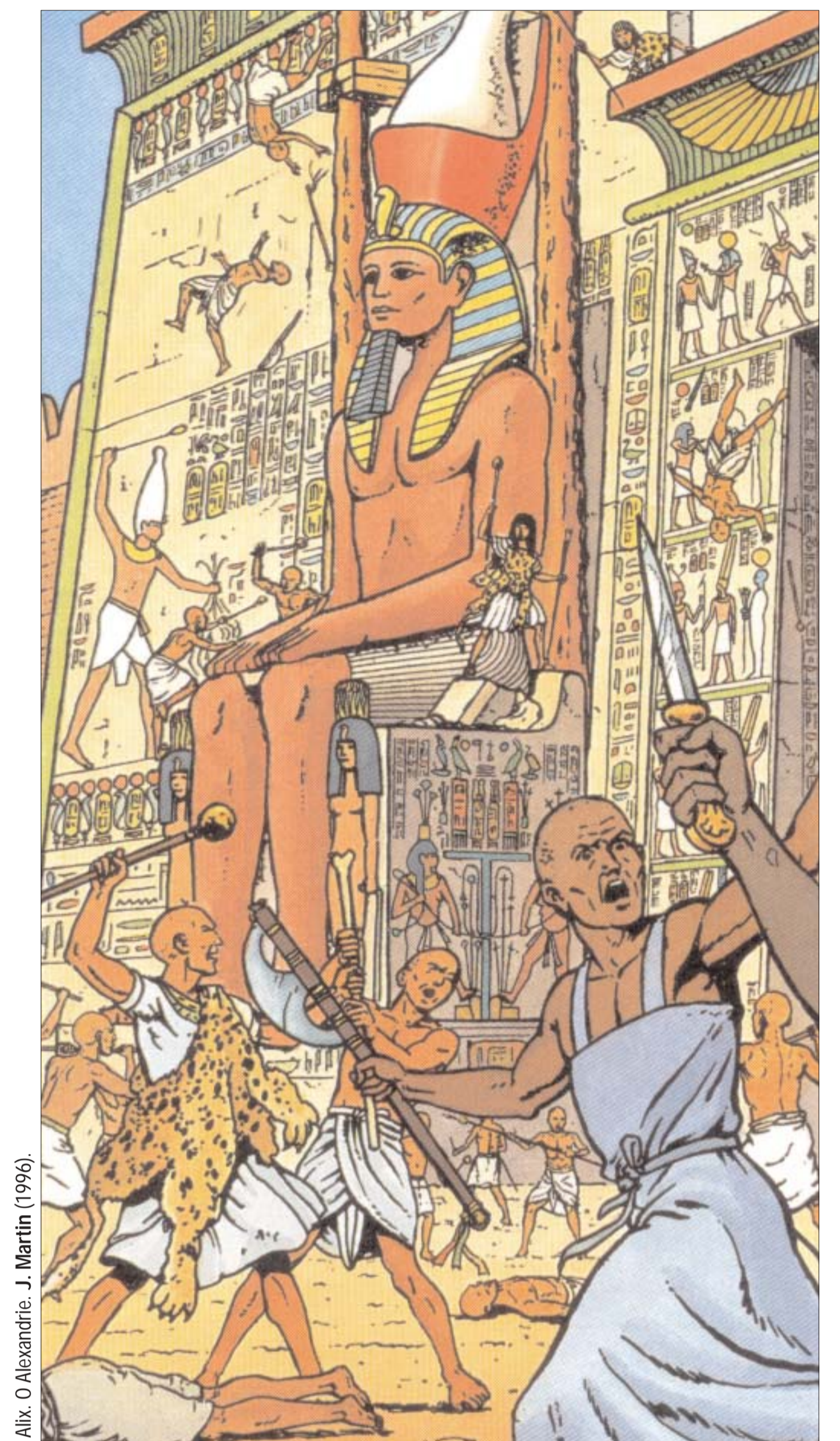
El halcón de Mu. D. Hé (1980).

Wonder Woman. Pérez, Marrinan i Bilberg (1989).

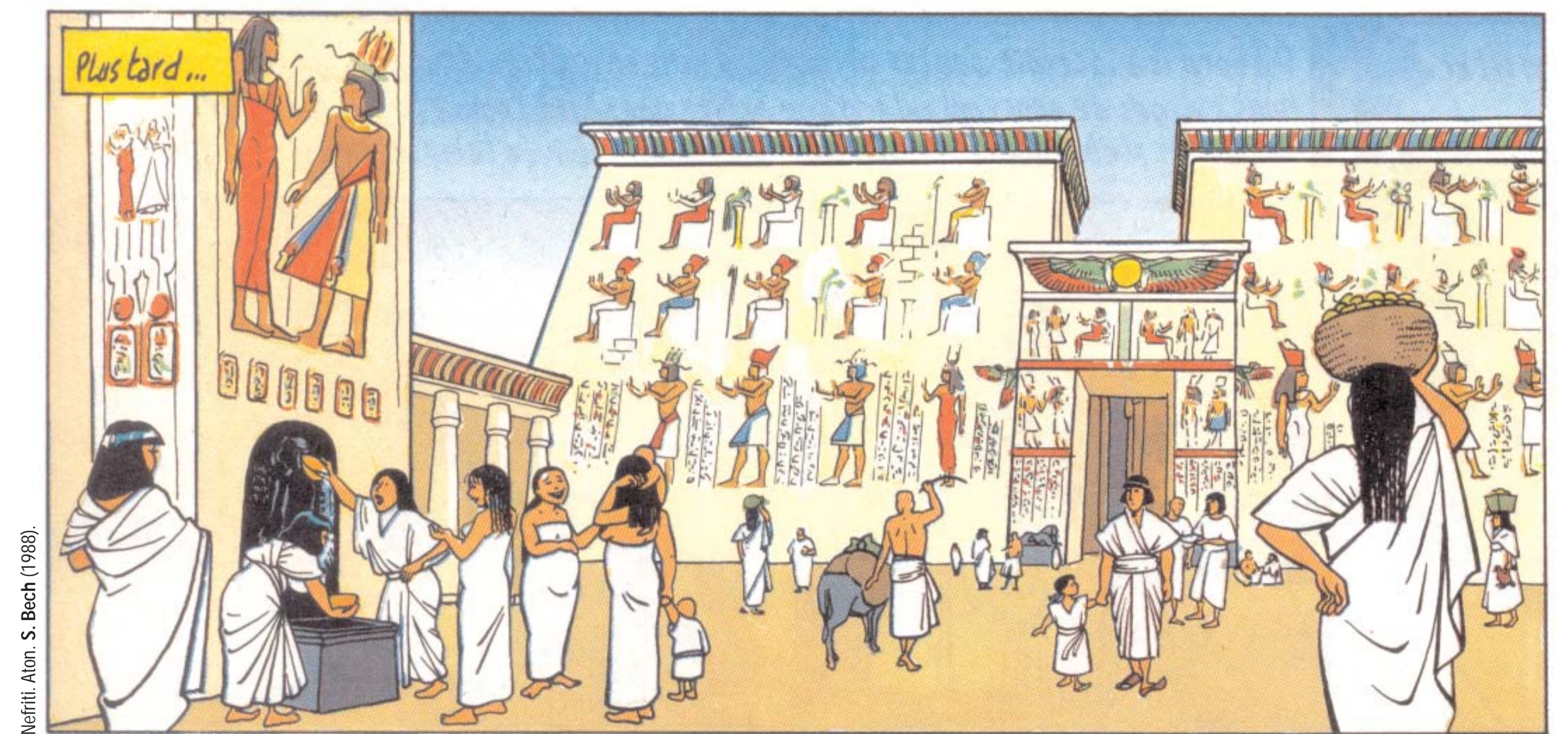

Potser el monument més representat en els tebeos són les piràmides, construccions emblemàtiques de la cultura egípcia i una de les set meravelles del món antic. Gairebé tots els autors que tracten el món egipci les han representat. Les podem veure, fins hi tot, en les vinyetes del **Jabato** dibuixades per F. Darnis, definint-les com una “siniestra edificación”, on hi apareix dibuixada una escala que condueix a la porta d’entrada! També les veiem en les aventures de la super heroïna nordamericana **Wonder Woman**, que, al seu pas per Egipte, fa un curiós comentari pedagògicogeogràfic: “¡Egipto! igual que las fotos de Julia.”

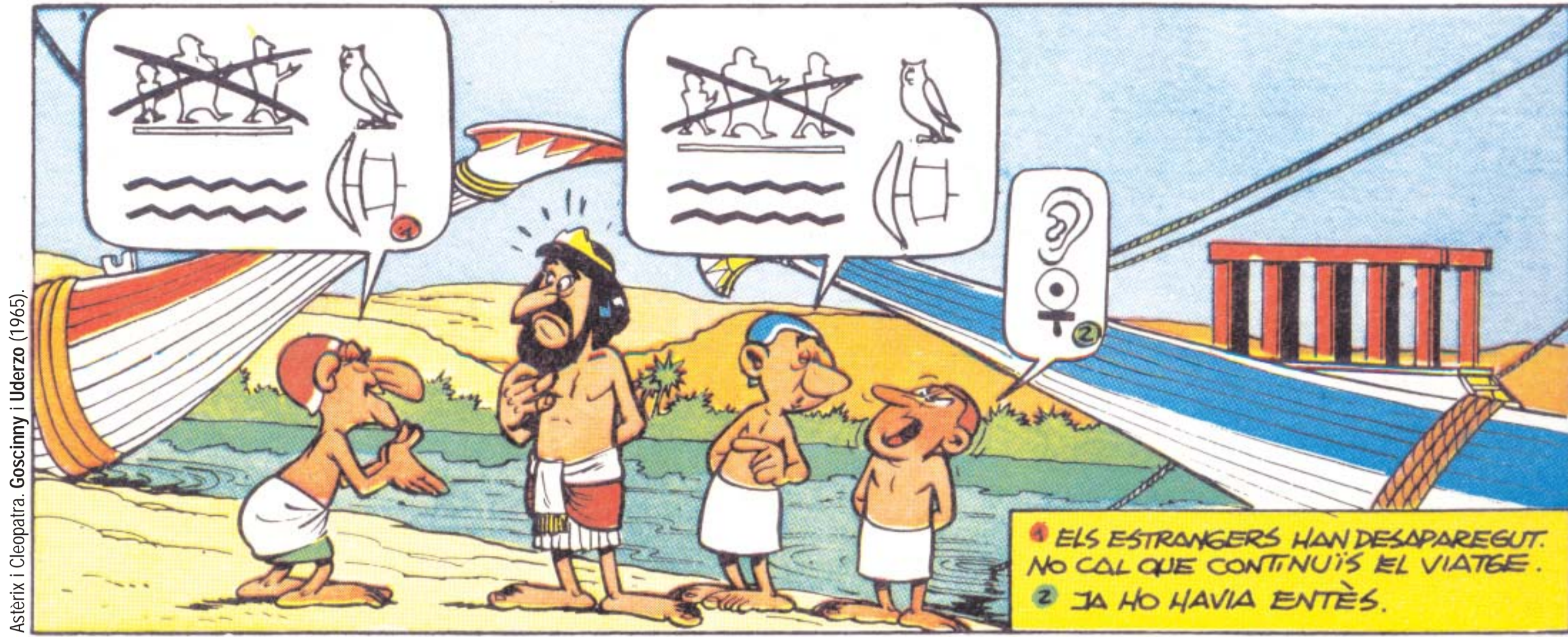
arribar als deliris futuristes del també francès Philippe Druillet.

Els exemples a esmentar serien nombrosos, ja que els monuments són un element pràcticament imprescindible en l’escenografia ambiental d’una aventura referida a l’antic Egipte.

Nefrit. Atom. S. Bech (1988).

L'egipci és fàcil !

Astèrix i Cleopatra. Goscinny i Uderzo (1965).

Qui no enten l'idioma egipci, després de veure els jeroglífics representats en les vinyetes dels tebeos? Evidentment tothom l'entén! Ja que els realitzadors dels tebeos, portats pel seu zel pedagògic, treballen amb molta cura perquè tothom s'assabenti del que diuen els textos egipcis.

Sickles y Toth. Trece faros al Mediterráneo. Espallardo (1987).

Martin Mystère. Welcome to Italy. Castellani i Alessandrini (1982).

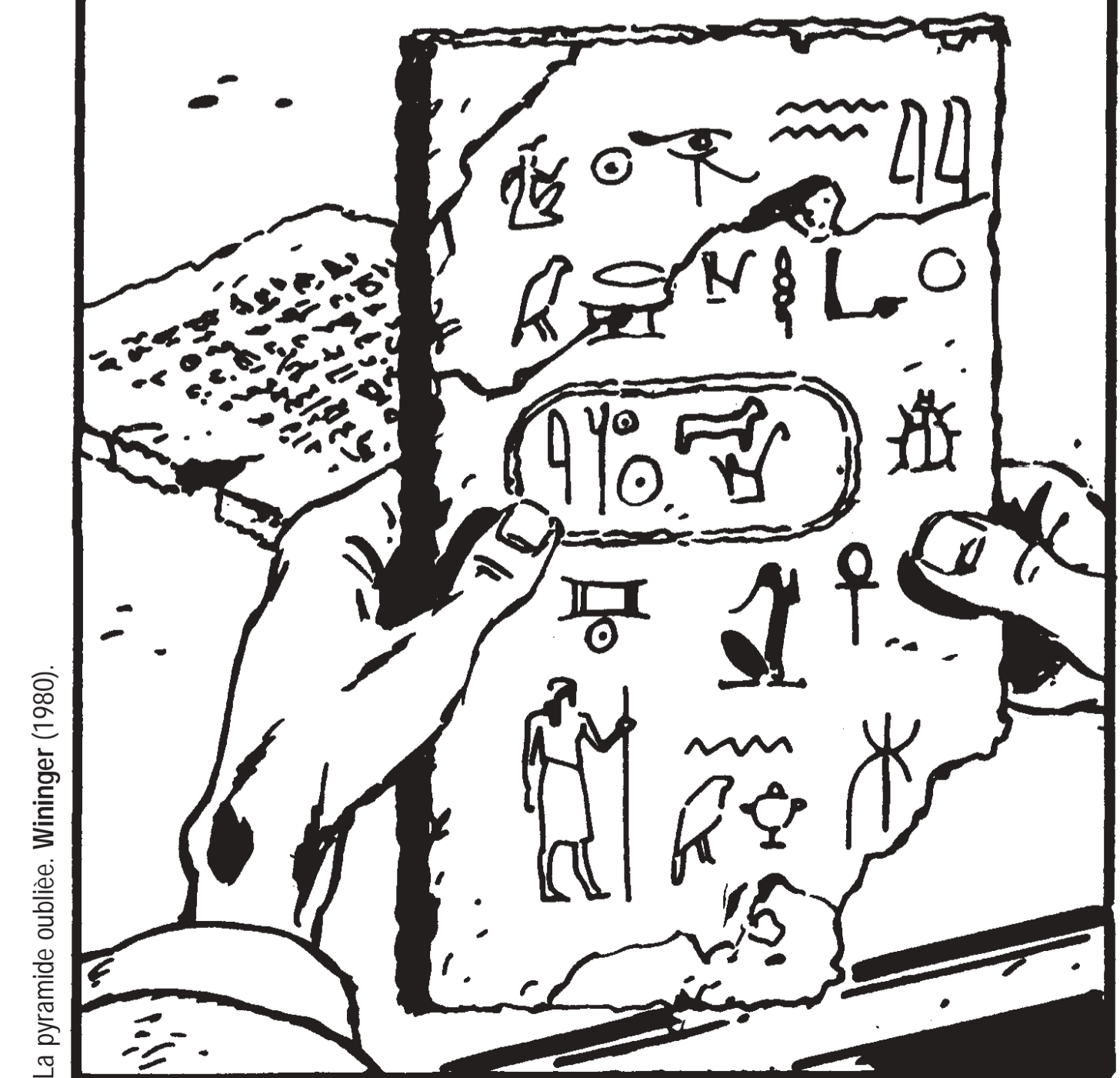

La pyramide oubliée. Wininger (1980).

Perfiles egipcios. Tom (1982).

PEU APRÈS, JE DÉCOUVRIS LA CONFIRMATION DE NOS HYPOTHÈSES... DEUX TABLETTES D'ARGILE QUE J'ACHETAI LORS D'UNE VENTE MENTIONNAIENT L'EXISTENCE DU TOMBEAU... MAIS AUSSI CE À QUOI SON BÂTISSEUR LE DESTINAIT RÉELLEMENT ! ...

Forever Maelstrom. Times Up! Chaykin, Tischman, Lucas i Barreto (2003).

Així ens trobem a la revista *El Jueves*, esmentada anteriorment, una portada de Ventura, on es pot llegir clarament el nom i càrrec de l'anterior governant d'Espanya. També podem veure que l'autor G. Bertard plasma un "autèntic" jeroglífic molt entenedor, en la seva aventura titulada *Laura*. En l'àlbum *Astèrix i Cleopatra* de Goscinny i Uderzo i en les vinyetes de V. Vinci, M. Beltran, etc. s'hi veuen escenes d'egipcis parlant en versió original sense subtítols (ja se sap que la versió doblada perd qualitat).

Laura. Bertard (1975).

La marque bleue. Fournier i Dubuck (1987).

Legend of Isis. Davies, Valdez i Ketchan (2002).

La Vache. La momie scandaleuse. De Moor i Desberg (1999).

Però si, malgrat tot, el lector es perd en la comprensió de l'idioma egipci... no hi ha cap problema! Sempre, l'heroi o heroïna dels tebeos, que saben "llati", ens tradueixen els textos com podem veure en les il·lustracions de Porredon, Gideon, Hergé, etc.

Bé, en general tret d'alguns autors, que com a mínim "copien" bé els signes de la llengua egípcia, com és el cas de Jordan, De Gieter, Hé, Jacobs, Baranger, entre d'altres, la resta és dedica a crear signes que no han existit mai, com ara Hergé, Tom, Ventura, Porredon, etc. I es que el desconeixement de la llengua egípcia i la seva escriptura per part dels dibuixants i del públic en general, fa que en aquest apartat tot estigui permès.

Promethea. La radiante ciudad celestial. Moore i Ross (1999).